

POLLONE PEPÁ TOPA MUNDURUMUMA

(Romo, Ou Korini, Pe Korini, Gallesia, Epesasi, Pillipai, Kollosi, Ou Tesallonaika, Pe Tesallonaika, Ou Timoti, Pe Timoti, Taitasi, Pillimono.)

Pollone Pepá Topa Mundurumumanga Ungu Pulu Mare

Pollo molopa terimu mele piliembo.’ ningulie Pillipai 3:3-11, Pe Korini 11:22-29, 12:1-10, Gallesia 1:13-24, Ou Timoti 1:12-16, Lipe Mundurumu Yema 22:1-21, 26:1-23 kanani. Yu ‘Pulu Yemonga kongonomo teambo.’ nimbe Kirasinge yamboma ou mindili silipe andorumu (Lipe Mundurumu Yema 7:58, 8:1,3, 9:1-2,13-14). Pe konopu alowa tepa “Yesusi sike Pulu Yemone olio molemolona lipe mundurumu yemo.” nimbe tondolo mundupe pilipe Kirasinge yemo molopa, yunge kongonomo andopa terimu temanemo Lipe Mundurumu Yema 9:1 pulu monjipe molemo. Pe yu Yesusinge ungumu andopa nimbe, “Yesusi yu sike Pulu Yemone “Lipu mundumbu.” nimbe mako torumu ye nomi Kirasimu. Yu mindi Pulu Yemone olio kanopa peanga kanomba aulkemo. Mosisini sirimu ungu manemane uluri naa temba.” nirimu kinie yu mindili siringila (akumunge ungu mare Lipe Mundurumu Yema 9:16,22-25,28-30, 14:19-20).

Yesusini lipe mundurumu ye wemane Kirasinge Juda yamboma mindi nokoko unguma ningu siringi nakolo Pollo koleamanga pali andopa Kirasinge ungumu Juda yambo naa molko

lupe moloringi yamboma nimbe sirimu (Lipe Mundurumu Yema 9:13-14, 18:6, 22:21, Galle-sia 1:15-17, 2:2,8). Aku terimumunge Juda ye marene yu kinie mumindili kolkolie toko konjingi teringi kinie Romo ami yemane yu Jerusalleme ka siku panjikulie, pe Sisaria mengo puku panjiko, pe kamu Romo mengo puku ka siringi (Lipe Mundurumu Yema 21:27-28:16,30). 'Kolea aili Romo ponie talo molopalie, altopa ka ulkena ulsu pupe Romo mundupe kelepa kolea marenga ponie mare altopa andopa temane peangamo topa sirimula (Kiriti kepe, Girisi kepe, Sipéne kepe purumu.' ningu pilimele; Taitasi 1:5, 3:12, Romo 15:24,28).

Ou pupe ungumu nimbe sirimu kinie konopu alowa teko Kirasinge yamboma moloringime pe walse walse pepá topa mundurumu. Mare topa sirimuma manie purumunje, kinié naa lemo. Mare manie naa purumuma i boku UNGU KONDE-MOnga sukundu molemo. Pepá te topa simbendo alieli ou kumbi lepa yunge imbi topa yambo talapemanga imbi torumu, bokumanga yu mele mele kolomongo aili wane, kolomongo kanga wane (1:1) kanani. Bokumanga yu mele mele pulu monjipe torumumanga kumbi lepa ungu pulumu torumulu molemo, akuma kanaanila.

Ya ungu pulumu pora nikimu.

ROMO

Pollone ROMO Yamboma Pepá Topa Mundurumu Bokumu

I Pepá Topa Mundurumunge Ungu Pulu Mare

Pollo yuyu kinie yuni pepá topa sirimumanga ungu pulu mare inie yakondo nondopa gomo 714 molemo. Pollo yuni i bokumu pepá topa Romo yamboma sipe mundurumu akumu Romo 1:1,7 nimbe silimo.

Romo akumu kolea Italli kolea ailimu, ya Papua Nu Gini sukundu kolea aili Mosipi mele. Romo yemane andoko yambo talape lupe lupemanga kolea aisili toko kalkolie koleama kinie yamboma kinie tondolo munduku nokoringi. Pe Yesusi kinie Pollotolo moloringili kinie Romo gapomanomone aku sipe Nomu Mediterenia winju mendo anju yando koleama pali nokorumu. Kanu walemanga kolea aili Romo kanu koleamanga pali kolea ailimu.

Pollone pepámo torumumunge ungu pulu te i sipe: Yu ou Romo naa pupili yuni 'Romo paa pambo.' nimbe molopalie i pepámo topa sirimu (Romo 1:8-15, 15:22-29).

Ungu pulu te: Yesusini "Nanga kongonomo tenjipai." nimbe lipe mundurumu ye te ou Romo pupe Kirasinge yamboma Kirasi yunge ungumanga pulumu ou naa ningu siringimunge Pollone pepá topa nimbe sirimu, akumunge i bokuna sukundu olio Kirasinge yamboma sumbi sipu molomolo mele ungu tondolo peangama molemo.

Ungu pulu te: Juda yamboma kinie kepe, Juda yamboma naa moloringi yamboma kinie kepe, Pulu Yemone 'Yamboma nokomba ye te lipu mundumbu.' nimbe mako torumu ye nomi Kirasi akumu Juda yambomanga mindi nimbe naa lipe taponjirimu. Ulsukundu yambomanga mindi nimbe naa la lipe taponjirimu. Juda

yambomane ou pilku teringi mele kapola naa lipe taponjirimu. Ene pali ulu pulu keru konopuna peli yamboma. Yesusi Kirasi yu enenga pali Pulu Yemone yamboma sumbi siku molonge kanomba aulkemo (Romo inie 1:14-17, 3:21-24,27-30, 6:23, 14:1-8,17-18). Pulu Yemone yamboma aku sipe lipe taponjirimunge ene teko molonge mele nimbe sirimula (12:1-15:13).

Ungu pulu mare boku ambolkonomonga alsena anjukundu i siku kanani: "8. bilip", "45. strepela man", "18. katim skin", "2. arapela lain".

Ya ungu pulumu pora nikimu.

¹ Na Pollo, Kirasi Yesusinge kongono tenjili kendemande yemo, yuni 'Nanga kongonomo tenjipui.' nimbe na lipe mundupe, 'Pulu Yemonga temane peangamo ningu siliku andoi.' nimbe na mako torumu yemo molopolie ,ene Romo yamboma, i pepámo topo sikiru.

² Kanu temane peangamo koronga ou ,Yesusi mana naa opili, Pulu Yemone 'wendo ombá' nimbe, nimbe panjipe, yunge ungu umbu tonjirimuma pilku yamboma ningu siringi yemane* 'bokuna molopili tangi.' nirimu kinie yunge boku kake telimu toringi molemo temane peangamo.

³ Kanu temane peangamo Pulu Yemo yunge Malo, olionga Ye Aili Yesusi Kirasimunge temanemo. Yu Kingi Depisini kalopa lirimu yambomane meringi yemo.*

⁴ 'Yu Pulu Yemonga ye kake telimu.' ningu kanangi.' nimbe Pulu Yemo yunge tondolomone yu yambo ono koleana topa makinjirimuna lomboropa ola molorumu aku tondolomone yu Pulu

Yemonga Malo molorumu mele 'kanangi.' nimbe Pulu Yemone lipe ora sirimula.

⁵ Yesusi Kirasini terimumunge Pulu Yemone 'Yesusinge imbi ola molopili.' nimbe* olio we kondo kolopa olio 'yunge kongonomo tenjipai.' nimbe lipe mundurumu kongonomo temolo tondolomo sirimu. Aku kongonomo i sipe: Koleamanga pali yambomane , 'Yesusi sike Pulu Yemonga Malo. Sike olio lipe taponjimbe.' ningu, tondolo munduku pilkulie yuni "Teai." nilimo unguma pilku liku tenge kongonomo andopo temolo.

⁶ 'Koleamanga pali yamboma' nikiru akumu , ene Romo yamboma i pepámo topo sikirumu, enendo pea nikiru. Ene pea Pulu Yemone mako topa 'Yesusi Kirasinge yamboma molangi wai.' nirimu yamboma.

⁷ Ene Romo yamboma Pulu Yemone konopu monjipe, ene mako topa 'Yunge yambo kake telime molangi wai.' nirimu yamboma* nane i pepámo ene topo sikiru.

Olonga Lapa Pulu Yemo kinie Aili Yesusi Kirasitolone ene we kondo kolkolo, 'Ene konopu pe nipili taka lelko molangi.' niengili.

⁸ Ou nane enendo nikiru: Ene Yesusi Kirasi 'Sike' ningu tondolo munduku pilimele mele ma kolea pali yambomane temane toko silimelemonga nane Yesusi Kirasinge imbi lepo nanga Pulu Yemo kinie "Ange." nikiru.

⁹⁻¹⁰ Nane Pulu Yemo kinie ungu nilio kinie alieli nane ene nimbu pilipulie ene kepe , 'tondolo pupili molangi.' nimbu, Pulu Yemo mawa tepo nimbu molio mele nanga tondolomane pali

yunge kongonomo mindi tondolo mundupu tepo yunge Malonga temane peangamo andopo topo silio aku Pulu Yemo walsikulie “Sike Pollone nu kinie olionga nimbe mawa tenjilimonje?” ningu walsilimelkanje yuni “Sike aku tenjilimo.” nilke. ‘Na ene molemelena wambo.’ nimbu ‘Pulu Yemone aulke te lipe sipili.’ nimbu alieli tondolo mundupu yu mawa tepo moliola.

11 ‘Ene ‘Kirasi sike.’ ningu pilimele yamboma kamu tondolo munduku pilku konopu tondolo pupili molangi kene Mini Kake Telimuni ene sewe anjipe molko konjingi ulu pulu mare sipili kene ene lipu taponjembo pea molamili wamboa!’ nimbu aku sipu mawa tepo molio.

12 ‘Nane tondolo mundupu pilio ulumuni ene lipu taponjembo. Enene tondolo munduku pilimele ulumuni na liku taponjengi. Aku temolo kinie na kepe ene kepe olio pea tondolo mundupu pilimolo mele paa tondolo pupili.’ nimbu pilipulie ‘Paa wamboa!’ nimbu molio.

13 Angokeme, nane wale aisili ‘ene molemelena kanambo wamboa!’ konopu lelio nakolo ou aulke te naa lepa ulu wendo olemomane na pipi silimo, aku konopu lepo molio mele ‘kinié paa piliengi!’ nimbu ene nimbu sikiru. Na kolea lupemanga andopo yamboma ‘Pulu Yemonga ambolangoma molangi.’ nimbu lipu taponjilio mele ‘aku sipu ene kepe molemele mele tondolo pupili lipu taponjembo.’ nimbu ‘paa wamboa!’ nimbu molio.

14 Giriki yamboma kinie we yambo lupema kepe,* pilipe konginjili pelemo yamboma kinie we umbu konopu pelemo yamboma kepe, aku-

manga pali kongono tenjili kendemande yemo Pulu Yemone ‘molani.’ nirimuna naa tembo kinie kapola naa temba.**

15 Akumunge ene Romo yamboma kepe ‘temane peangamo topo siembo.’ nimbu tondolo mundupu pilipu molio.

16 Aku temane peangamonga Pulu Yemone yamboma lipe taponjipe mindili nolemelka aulkena wendo lipe yu kinie pea molko konjingi aulkena lipe monjilimo tondolomo pelemomonga na temane peangamo topo simbundu pipili naa kolio. Juda yamboma kumbi lepa, we yambo lupema kinie pea, akumanga yamboma, ‘temane peangamo sike’ ningu, tondolo munduku pilimele yamboma* pali i temane peangamone lipe taponjilimo.

17 Pulu Yemone yamboma kanopa ‘Yambo sumbi nilime.’ nimbe kanolemo mele* aku temane peangamone lipe ora silimo kanumu. Olio alieli ‘Sike’ nimbu tondolo mundupu pilimolo kanu ulumuni mindi Pulu Yemone olio ‘yambo sumbi nilime’ nimbe kanolemo. Pulu Yemonga bokuna ungu te molemo akumuni aku sipe nilimola. Akumu i sipe:

‘Yambo tene ‘sike’ nimbe
 tondolo mundupe pilimbe yambomo
 Pulu Yemone kanopa ‘yambo sumbi nilimu’
 nimbe kanomba yambomo mindi
 konde molopa konjipe mindi pumbe.’**
 nilimo.

18-19 Pulu Yemo yu molemo mele yuyu ene lipe ora silimona yambomane manda mona kanonge akumunge yuni mulu koleana kanopa molopalie

yu bulu siku ulu pulu keru telemele yamboma aku telemelemonga ene kanopa keru kanopa ene umbuni simbe telemo mele lipe ora silimo. Aku telemelemonga enene ungu sikemo toko manie mundulimele.

²⁰ Pulu Yemone mulu matolo terimu kinie kepe yandopa yandopa mele terimuma pali yambomane kanolemele akumunge yunge alieli pepa mindi pulimo tondolomo kinie yu yuyu ulu pulumu pelemo mele kinie mongone naa kanolemele uluma kanokolie pilimele. Yuni terimu melemane lipe ora silimo kanolemele akumunge yuni 'ene mongo liengi.' nimbé kinie enene 'naa pilirimulu.' manda naa ningi.

²¹ 'Pulu Yemo sike molemo.' sike niringi nakolo 'Yu Pulu Yemo' ningu yunge imbi ambolko ola linjiku kapi ningu yu kinie "Ange." naa niringi, ene konopu naa pepa kekelepa mele toko konopuma sumbulu topili moloringi.

²² 'Olio pilipe konginjili paa pelemo.' sike nilimele nakolo ene konopu naa peli yamboma molko,

²³ Pulu Ye alieli molopa mindi pulimu popo naa toko munduku kelko, kolo wangoko mana yamboma kinie kera kinie wambiye kinie we mele takara melemanga pali none telime manda lelko teko anjiku 'Olio nokolemele pulu yema' ningu popo toko kapi niringi.

²⁴ Aku siku Pulu Yemo kinie teko kenjiringimunge yuni nimbendo: "Kapola, ene konopu kerimene kundupe memba purumu kinie ulu pulu keru aisili teko wa ulu kerinele kinie enenga kangime eneno teko kenjiku,* aku

telemele mele we waka kolko teko molangi.”
nimbe siye kolorumu.

²⁵ Pulu Yemonga ungu sikemo munduku kelko kolo wangoko kolo toli ungumu konopu monjiku ‘piliemili.’ ningu, Pulu Yemone terimu melema liku anjiku ‘aku melemane olio nokolemele pulu yema’ kolo toko ningu popo toko kapi ningu, melema pali terimu Pulu Ye sikemo, yunge imbi alieli ambolko ola linjilimelkanje papu, aku Pulu Yemo munduku keleringi. Melema pali terimu Pulu Yemonga imbi paa sike ‘alieli ola mindi molopili.’ nimbu ambolopo ola linjemili.

²⁶ Aku teringimunge Pulu Yemone ‘ene ulu kerime we waka kolko teko molangi.’ nimbe ene siye kolorumu. ‘Akumunge, ambomane yema kinie telemelka mele naa teko ambomane amboma kinie eneno teringi.

²⁷ Aku sipe mele yemane kepe amboma kinie konopu monjiku telemelka mele munduku kelko, yema kinie eneno konopu monjiku teringi. Yemane yema kinie pipili teli ulu kerime teringimunge enenga ulu teko kenjiringimenga mele kalolime lingi.

²⁸ Ulu teringimunge ungu te pelemola, akumu niembo: ‘Pulu Yemo sike molemo mele naa pilipu molomolo kinie uluri molo.’ niringi akumunge Pulu Yemone ‘Ulu paa kerime konopuni pilingi konopuma mindi pepili yambomane manda naa pilku telemelka mele we teko molangi.’ nimbe siye kolorumu.

²⁹ Enenga konopuna ulu pulu keru lupe lupe aisili perimumunge enene ulu kerime teko,

mele aisili nosilimelema kanoko konopu mon-
jiku

'Liemboa!' konopu lelko,

yambo mare kinie wa ulu kerinele teko,

aku uluma mindi teko molemele.

Yambo te mele aisili nosilimomo kanoko keru
kanoko,

yamboma toko konjiku,

'yamboma kinie taka lepo molamili.' naa ningu
irinele teko,

kolo toli uluma teko,

yamboma kinie konopu keru panjiku teko ken-
jiku,

aku uluma tengendo mindi konopu kimbu siku
molemele.

Enene yambomanga ungu bulkundu ninjiku,

³⁰ "yambo tene ungu te i sipe nimu." ningu kolo
toko,

Pulu Yemo kinie konopu keru panjiku,

yambomando ungu keru aisili ningu,

mongo kondoko,

enenga imbi ambolko ola liku, kara puku,

ulu pulu keru mare konde toko tengendo

konopuni pilku 'i sipu teamili.' ningu teko,

anupili lapalini ungu nilimelema naa pilku

enenga unguma ta ningu,

³¹ enenga konopu peanga te naa pepili molko,

ulu te 'aku sipu teamili.' ningu panjikulie naa
teko,

enenga angenupili lapali yamboma konopu naa
monjiku,

we yamboma kondo naa kolko teko kenjiku,

aku telemele.*

32 Pulu Yemonga ungu mane sumbi nilimuni 'Yambomane aku uluma telemelema paa kolonge.' nimbe molemo ungu manemo sike pilimele nakolo enene ta ningu ulu pulu keru akuma we teko molemele. Akumu mindi molo. Yambo aku ulu pulu kerime teko molemele yambomanga imbi ambolko ola linjiku kapi nilimelela.

2

1 Akumunge, yambomane ulu telemelema enene kanokolie 'I yambomane teko kenjikimili.' ningu apuruku "Aku tekemelemonga Pulu Yemone papu ene mungo sipili." nilimelema kapola naa telemo. Ene 'ulu te naa tepo kenjilimolo.' konopu lelkolie yambo lupemando 'Teko kenjilimele.' nilimele kinie aku siku ene eneno 'Tepo kenjilimolo.' nilimelela. Yambomane ulu kerime telemele mele ene eneno aku siku ulu kerime telemelemonga yambo lupema aku siku manda naa apurungi.*

2 Kinié olio pilkimulu: Yambo aku ulu pulu kerime telemelema* Pulu Yemone kanopa apurupelie 'Teko kenjikimili.' nilimo akumu sumbi sipe pilipe nilimo.

3 Akumunge enene yambo lupema kanoko apuruku 'Teko kenjikimili.' nilimele nakolo ene eneno aku sikula teko kenjilimele akumu Pulu Yemone yamboma apurupe 'Teko kenjiringimunge mindili nangi.' nimbé kinie 'ene mundupe kelepa aku sipe enenga uluma apurupe naa nimbé.' konopu lemeleye?

4 Molo Pulu Yemone ene tepa konjilimo mele 'Uluri molo.' ningu bulu siku molemeleye?

Pulu Yemone ene kinie ulu aisili tepa konjipe, ene kinie popenge tepa mumindili naa kolopa, 'enenga ulu kerimenga isili ou pundu naa tambo.' nimbe molemo. Pulu Yemone aku sipe ene kinie tepa konjilimo ulumuni ene enenga ulu pulu kerime kanoko keru kanoko konopu alowa tenge aulkena pungí mele lipe ora silimo mele naa pilkimiliye?

⁵ Nakolo ene konopu tondolo munduku konopu alowa naa telemelemonga Pulu Yemone mumindili kolopa kote sumbi sipe pilimbe walemo mona lembe kanonge kinie Pulu Yemone ene kinie mumindili paa olandopa kolopa mele kalopa mindili simbe.

⁶ Yambomane pali yu mele mele telemele uluma apurupelie Pulu Yemone ene yu mele mele mele kalomba.

⁷ Yambo marene 'Pulu Yemo kinie yunge pa telimu kinie molopo konjipu, Pulu Yemone 'nu teko konjirinu.' nimbémonga nanga imbi ola molopili molopo, alieli molopa mindi pupe pora naa nili ulu pulumu paa liemboa!' ningu mindili siku ulu peangama telemele yamboma Pulu Yemone alieli molopa konjipe mindi puli ulu pulumu simbe.*

⁸ Nakolo yambo marene 'Yambo lupema uluri molo. Pulu Yemo uluri molola.' ningu ene eneno pilku teko ungu sikemo munduku kelko bulu siku, ulu kerime mindi pilku telemele yamboma Pulu Yemone ene paa mumindili kolopa 'Mele kalambo.' nimbe mindili nongo molonge ulu pulumu simbe.

⁹ Teko kenjilimele yamboma pali ulu umbuni

ailime kinie mindili noli ailime kinie ene kinie yu mele mele wendo ombá. Juda yamboma kinie kepe paa sike wendo ombá; yambo lupema* kinie wendo ombála.

¹⁰ Nakolo yambo marene teko peanga telemele yambomando yu mele mele Pulu Yemone nimbendo: “Ene na kinie nanga pa telimu kinie pea tapu topo molopo konjipu, ‘Teko konjiringi.’ nimbe imbi ola molopa konopu pe nipili molangi.” nimbé. Juda yambomando kepe paa sike aku sipe nimbé; yambo lupemando kepe nimbéla.

¹¹ Pulu Yemone yambo talapema lupe lupe naa apurupe, yamboma pali tere lepa apurumbe akumunge ‘Juda yamboma lupe, we yamboma lupe.’ nimbe yambomanga uluma naa apurumbe. ‚Kapola kapola apurumbe.‚

¹² We yambomane Mosisini Pulu Yemonga ungu mane nimbe sirimuma* naa pelemona naa pilkulie ulu pulu kerime telemele yamboma sike Pulu Yemone enenga kote pilipe mongo lipe simbe nakolo ‘Nanga ungu manema pulue toringi.’ naa nimbé. Juda yambomane Pulu Yemonga ungu manema ene kinie pelemo akuma pilkulie, ulu pulu kerime telemelemonga Pulu Yemone enenga kote pilipelie ‘Ene nanga ungu manema pulue toringi.’ nimbe ene mongo lipe simbela.

¹³ Yambomane Mosisini Pulu Yemonga ungu mane sirimuma komuni mindi pilimelemonga Pulu Yemone kanopa ‘yambo sumbi nilime’ nimbe naa kanolemo, molo. Ungu manemane ‘Teai.’ nilimo mele pilku tenge panjiku telemele

yamboma Pulu Yemone kanopa ‘yambo sumbi nilime.’ nimbe kanolemo* akumunge ‘Pulu Yemone aku sipe yamboma pali sumbi sipe apurupe mongo lipe simbe.’**

14 (Juda yambo naa molemele yamboma* sike Pulu Yemonga Mosisini ungu mane nimbe sirimuma naa pelemona naa pilku molemele nakolo we konopuni pilkulie ‘I sipu tembo kinie peanga.’ ningu pilkulie Pulu Yemonga ungu manemane ‘Teai.’ nilimo mele aku siku telemele. Sike ene eneno Pulu Yemonga ungu manema naa pelemo nakolo aku siku telemele kinie Pulu Yemone ungu manemane nimbe molemo ene eneno we pilimele mele mona lemo.

15 Kanu yambomane telemele ulumane Pulu Yemonga ungu manema enenga konopuna pelemo mele lipe ora silimo. Enene uluma telemele kinie enenga konopumane apurupelie ‘I siku tekemele teko kenjikimili. I siku tekemele teko konjikimili.’ nilimo mele konopuni pilimele aku sipe Pulu Yemonga ungu manema sike enenga konopuna pelemo mele enenga konopumane lipe ora silimola.)

16 Akumunge* Pulu Yemonga kote walemo wendo ombá kinie Yesusi Kirasi kote pilili yemo molopa Pulu Yemonga kote pilinjelie yambomanga konopumanga lopi tepa pelemo uluma kepe apurumbendo yamboma pali aku sipe pilipe apurupe kote pilimbe. Temane peangamo topo silimone aku sipe nimbe silimo.

17 Pe kinié, ene ‘Juda yamboma molemolo’ nilimele yamboma; ‘Pulu Yemonga ungu mane Mosisini nimbe sirimuma pilipu tepolie kapola

molemolo.’ ningu, ‘Olio Juda yamboma mindi Pulu Yemone mako topa ‘Nanga yamboma.’ nirimu yamboma molemolo, ene we yambomanga Pulu Yemo molo.’ ningu kara puku enenga imbi ambolko ola liku,

¹⁸ Pulu Yemone ‘ene teangi.’ nimbe konopu monjilimo mele pilku, Pulu Yemonga ungu manema ene mane siringi mele pilkulie ulu peanga sumbi nilime apuruku pilku ‘ime peanga’ ningu,

¹⁹⁻²⁰ ene pilkulie ‘Pulu Yemonga ungu manema sike olio kinie pepa ungu puluma kinie ungu sikema kinie akuma pali aku ungu manema kinie sike pelemo akumunge olione mongo keru lepa aulke naa kanolemele yamboma sike lipu taponjipu membo andopo, sumbulu toline molemele yambomanga olio sike pa tenjilime molopo, yambo konopu naa pelemoma kinie ambolango kangama* kinie sike mane silimolo.’ nilimele.

²¹ Aku siku sike nilimele liemo enene yambo lupema mane silimele mele ene eneno nambemuna mane naa silimeleye? Enene yamboma mane sikulie “Wa naa liengi.” nilimele liemo pe ene eneno nambemuna wa limeleye?

²² Enene yambomando “Ambo ye pulime ye lupema kinie wa ulu kerinele naa teko, ye ambo lilime ambo lupema kinie wa ulu kerinele naa teangi.” nilimele liemo pe ene eneno nambemuna aku siku telemeleye? Yambomane we melema anjiku ‘olionga nokolemele pulu yema’ ningu popo tolemele melema kanoko keru kanolemele liemo pe Juda yambo naa molko we yambo molemelemanu ulkema takoko

akuna sukundu puku kanu melema anjiku popo tolemele ulkemanga suku puku melema nambemuna kanoko peanga kanoko wa limeleye?

²³ Enene ‘Pulu Yemonga ungu manema olio kinie mindi pelemo akumunge olio yambo peanga olandopama.’ ningu enenga imbi ambolko ola limele liemo nambemuna Pulu Yemonga ungu manema pulue tolemelemone Pulu Yemonga imbimu teko kenjilimeleye?

²⁴ Enene aku siku telemelemonga ungu te Pulu Yemonga bokuna molemo akumu i sipe: ‘Ene Juda yambomane telemelemonga Juda yambo naa molemele yambomane Pulu Yemo marake teko yunge imbimu ungu taka tonjilimele.’* nimbe molemo.

²⁵ Ene Juda yambomane ungu manema pilku tengge panjiku tengi liemo kangomanga kangi te kopisiku wendo limele ulumuni ene lipe taponjilimo, nakolo ungu manema pulue tongi liemo kangomanga kangi te kopisilimelemone ulu te naa telemo. Aku siku telemelemonga yambo kangi te naa kopisili yamboma mele molemele.*

²⁶ We yambomane kangi te naa kopisikulie Pulu Yemonga ungu manemane ‘Teai.’ nilimo mele pilku tengi liemo Pulu Yemone ene kanopa ‘yambo kangi te kopisili ,Juda, yamboma mele molemele.’ nimbe naa kanombaye?

²⁷ Kangi te naa kopisiku ungu manema tengge panjiku telemele yambomane ene Juda yambo kangi te kopisiku ene kinie ungu mane pelemoma pulue tolemele yamboma enendo ningindu: “Pulu Yemonga ungu manema pulue

tolemelemonga aku siku teko kenjilimele kene ene papu mindili nangi.” ningí.

²⁸ Yambo te yunge kangi kopisilimu mindi kanopalie ‘yu Juda yambomo’ nimbémo yu sike Juda yambomo molo. Kangi te kopisiku wendo liku ele telemele akumu ‘Kangikundu mindi uluri tepili.’ ningulie telemele kinie uluri naa telemo.

²⁹ Yambo te konopuna sukundu ulu te telemo akumu mindi sike Juda yambomo molemo. Kangi te kopisiku wendo limele akumunge pulumu konopuna sukundu Pulu Yemonga yambomo nimbe mako pelemo. ‘Kangi te i siku kopisiku wendo liengi.’ nilimo ungu manemone yuyu uluri naa telemo. Pulu Yemonga Minimuni konopuna sukundu telemo akumuni kanu yambomo lipe taponjilimo. Aku yambomo, we yambomane kanoko peanga kanoko kapi ningu imbi ambolko ola naa linjilimele, Pulu Yemone yu kanopa peanga kanopa kapi nimbe yunge imbimu ambolopa ola linjilimo.

3

¹ Juda yambomane kangi te kopisilimele aku ulu pulumuni naa lipe taponjimu,* liemo Juda yamboma we yambo lupemanga nambe teko olandopa molongeye? Molo kangi te kopisilimele ulu pulumunge nambolka ulu peanga te wendo olemoye?

² Ama, Pulu Yemone Juda yamboma olandopa naa lipe taponjilimoye? Paa sike olandopa lipe taponjilimo. Ungu kumbinemo i sipe:

Pulu Yemone yunge unguma 'Juda yambomane nokangi.' nimbe sirimu.

³ Sike Juda yambo marene 'Aku unguma sike.' ningu tondolo munduku naa pilimele nakolo aku siku Pulu Yemonga unguma pilku naa limele-monga Pulu Yemone "Tembo." nimbe panjirimu mele "Naa tembo." nimbéye?

⁴ Paa molo! Yambomane pali sike kolo tolemele nakolo Pulu Yemone mindi alieli ungu sikema mindi nilimo. Aku sipe mele yunge bokuna ungu te nilimo, akumu i sipe:

"Pulu Yemo,
nuni ungu te nilino kinie yambo tene
"Kolo toleno." paa manda naa nimbé.
Yambo tene nu kote tenjipelie
"I yemone kolo tolemo." nilkenje
nuni sumbi siku nilina kinie,
yuni nu kotena ambolo naa ambolka.
kote we manie pulke."*
nimbe molemo.**

⁵ Kapola, olio 'Juda, yambomanga ulu keru telemolo ulumane Pulu Yemonga ulu sumbi nili telemoma tepa mona lenjilimo liemo olione nam-bolka ungu te manda nimulúye? "Pulu Yemone olio ulu pulu keru telemolomanga pundu topa mindili silimo kinie tepa kenjilimo." manda nimulúye? (I nikiru akumu we yambo tene konopuni pilipe karaye tepa nilke mele nikiru.)

⁶ Aku sipu paa manda naa nimulú. Pulu Yemone ulu sumbi nilime mindi naa telkanje mana yambomanga ulu puluma nambe tepa sumbi sipe pilipe apurulkenje? Manda sumbi sipe naa pilipe apurulke.

⁷ Nakolo yambo tene konopuni pilipelie nimbendo: “Nane kolo tolio ulumane Pulu Yemonga imbi paa olandopa molombando yunge ungu sikema tepa mona lenjimu liemo yuni nando “Teko kenjilinomonga mindili nani.” nambemuna nilimoye?” nilke.

⁸ Yambo tene aku nilkenje i ungu kerime mele nilimelkanje papunje: “ ‘Ulu peangama wendo opili.’ nimbu ulu kerime teamili.” nambemuna manda naa nilimelkaye? I ungu kerimu mele yambo marene kolo toko nando “Aku nilino.” nilimele. Aku nilimelemonga mindili nonge kinie papu.

⁹ Aku liemo i ungumunge pulumu nambolkare nimbu manda pilimulúye? Pulu Yemone olio Juda yamboma kanopa peanga kanopa yambo lupema* kanopa kerime kanolemoye? Paa molo! Nane ou akumundu ungu te nindu kanumu. “Olione ulu pulu kerime telemolo.” nindu kanu ungumuni olio Juda yamboma kinie we yamboma kinie pali aki tolemo.

¹⁰ Pulu Yemonga bokuna aku sipe ungu mare molemo. Akumuni nimbendo: “Pulu Yemone yambo teluri kepe ‘yambo sumbi nili te’ nimbe naa kanolemo.

¹¹ Yambo te Pulu Yemone kanopa ‘ulu sumbi nilime’ nimbe kanolemo uluma pilimo yambo te naa molemo. ‘Pulu Yemo kinie tapu topolo molambili.’ nilimo yambo te naa molemo.

¹² Yamboma pea pali Pulu Yemonga aulkemo munduku kelemele. Ene pali teko kenjiku

Pulu Yemone ene kinie ulu mare
 tapu topa temba ulu te naa lepili molemele.
 Yambomanga te ulu peangama
 tepa molemo yambo teluri kepe naa molemo.
 Te paa molo.”*

13 “Enenga kerema yambo ono kolea
 muru akuli we lemo mele angilimo;
 keremane ungu aisili
 kolo toko mindi nilimele.”*
 “Wambiemanga kerena tomo pelemo mele
 enenga keremanga aku sipe
 yamboma teko kenjilimele unguma pelemo.”**

14 “Alieli enene yamboma kinie
 mumindili kolko ‘paa molko kenjengi!’ ningu
 keremane umbuni aisili silimele.”*

15 “Alieli yamboma toko konjingindu
 konopu siku toko konjiku,

16 ‘yamboma mindili nongo molangi.’ ningu
 teko kenjiku umbuni siku,

17 yamboma kinie konopu teluna pupili
 molonge aulkemo kanoko imbi naa silimele.”*

18 “Ene ‘Pulu Yemo ye paa ailimu.’ ningu
 yu kinie laye kolte kepe pipili naa kolemele.”*
 nimbe molemo mele aku sipu molemolo.

19 Sike olio pilimolo, ‘Yambo telurini kepe “Na
 molopo konjilio. Na yambo sumbi nilimu.” naa
 nipili. Koleamanga pali molemele yamboma
 Pulu Yemone kanopa ‘Uluma teko kenjilimele.’
 nimbe kanopili.’ nimbe Pulu Yemonga ungu
 manemane* nilimo akumu ungu manemane
 nokolemo Juda, yambomando nilimo. Aku-
 munge Juda yambomane kepe ‘Pulu Yemone olio

‘molko konjilimele.’ nimbe kanolemo.’ ningu manda naa la ningí.

²⁰ Akumunge Mosisini Pulu Yemonga ungu mane sirimuma yambomane mimi siku pilku liku telemelemonga Pulu Yemone ene kanopalie enenga ulu pulu kerime siye naa kolopa, ‘konopu sumbi nimbe peli yamboma.’ nimbe naa kanomba.* Ungu manemanga pulumu i sipe: Ungu manemane olio ulu pulu keru tepo molemoloma lipe ora silimo akumu pilipulie ‘Pulu Yemone kanopa keru kanolemo ulu puluma tele-molo.’ nimbu pilimolo.

²¹ Pulu Yemonga ungu manemane Pulu Yemone olio ‘yambo sumbi nilime’ nimbe kanomba aulke te naa sirimu, nakolo kinié Pulu Yemone olio ‘yambo sumbi nilime’ nimbe kanomba ulu pulumu mona wendo omba lemo. Aku ulu pulumu lupela; Pulu Yemonga ungu mane Mosisini yando sirimumanga ulu pulumu lupela. Mosisini ɿtorumu bokumaɿ kinie, Pulu Yemone ungu umbu tonjirimuma pilku yamboma ningu siringi yemane ɿtoringi bokumaɿ kinie, ɿaku bokumangaɿ,* enene Pulu Yemone olio ‘yambo sumbi nilime’ nimbe kanomba ulu pulu pe wendo ombámondo bokumanga ningu siku toringi molemola. Aku ulu pulumu kinié mona lemo.

²² Pulu Yemone ‘yambo sumbi nilime’ nimbe kanolemo ɿmeleɿ, i sipe: Yesusi Kirasini olionga nimbe tenjirimu kanu ulumu ‘Sike.’ ningu tondolo munduku pilimele yamboma* Pulu Yemone kanopa ‘ene yambo sumbi nilime.’ nimbe kanolemo. Pulu Yemone mana yamboma

kanopa apurumbendo yunge Juda yamboma lupe kanopa apurupe yambo talape lupema lupe kanopa apurupe naa telemo. „Juda yamboma kepe, we yamboma kepe,„ yamboma pea pali kanopa apurulimo aulke akumu telu mindi.**

²³ Yambomane pali ulu pulu kerime teringi, telemele. Yambomane pali Pulu Yemone kanopa peanga kanolemo uluma naa telemelemonga molko konjingi mele nimbe panjirimumu kapola naa lingi.

²⁴ Yambomane pali „aku siku Pulu Yemone “Teai.” nimbe panjirimu ungu manema pilku liku naa teko bulu siku teko kenjiku moloringi, nakolo yuni mana yamboma pali we kondo kolopa olio kanopalie, ‘enenga ulu pulu kerimu siye kolopo ene konopu sumbi nimbe peli yamboma molemele nimbu kanombo.’ nirimu. Olionga nimbe kolo wangopa kolonjirimumuni Yesusi Kirasini olio kolea kerine naa pupu, Pulu Yemo pea altopo teluna molomolo aulkemo akisinjirimumunge* Pulu Yemone olio aku sipe nimbe kanolemo.

²⁵ ‘Enenga ulu pulu keru telemelemanga kolangi tambo.’ naa niembo.’ nimbe ‘Nanga kangomo enenga nimbe kolo wangopa kolonjipili.’ nimbe Pulu Yemone yu yando sirimu. Pe kinié yambo yu mele mele “Yu sike nanga nimbe kolo wangopa kolonjirimu. Yunge meme ondo lenjirimumuni nanga ulu pulu keru telio konopuna pelemoma manda kulu tonjimbe kene sike omba kulu tonjipili.” ningi yamboma paa sike konopu kake tepili molonge Pulu Yemone kanomba. ‘Na konopu sumbi nimbe pepili

molopo ulu pulu sumbi nilime mindi kanopo peanga kanopo, ulu pulu kerime kanopo keru kanolio mele piliengi!' nimbe Pulu Yemone Yesusi Kirasi yando sirimu. Ou sike yuni anda kolepa yamboma we kondo kolopa enenga ulu pulu keru teringime kanopalie we siye kolopa ene mungo naa sirimu.

²⁶ 'Nakolo kinié molemele yambomane 'Na konopu sumbi nimbe pepili molopo ulu pulu kerime we siye naa kolopo ulu pulu sumbi nilime mindi kanopo peanga kanolio.' ningu piliengi!' nimbe Pulu Yemone 'Yesusi olionga ulu pulu kerimenga kolo wangopa kolonjipili.' nimbe yando sirimu. 'Yesusini olionga nimbe tenjirimu ulumu manda.' ningu tondolo munduku pilimele yamboma Pulu Yemone kanopa enenga ulu pulu kerime siye kolopa, 'konopu sumbi nimbe peli yamboma.' nimbe kanolemo.

²⁷ Pe kinié yambo tene yunge imbimu yuyu ambolopa ola limbe aulke te tena lemoye? Yambo tene yunge tondolomone ungu manema yuni yuyu pilipe lipe telemo uluma kapola naa la telemo. Olio yu mele mele 'Yesusini olionga nimbe tenjirimu ulumu manda.' nimbu tondolo mundupu pilipu limulú akumu mindi manda telemo. Aulke te lupe molo. Aulke telumu mindi.

²⁸ Olione pilipulie, 'Yesusini olionga nimbe tenjirimu ulumu mindi manda.', ningu tondolo munduku pilimele yamboma aku siku telemelemonga Pulu Yemone ene kanopalie enenga ulu pulu kerime siye kolopa, 'Konopu sumbi nimbe peli yamboma.' nimbe kanolemo.' nimbu pilimolo. Mosisini Pulu Yemonga ungu mane

sirimuma pilipu temolo kinie kapola naa temba. Akumunge ‚yambo tene yunge imbimu yuyu ambolopa ola limbe aulke te naa lemo.‚

²⁹ ‚Yambo tene yunge imbimu yuyu ambolopa ola limbe aulke te naa lemo ungu te molemola. Akumu i sipe:‚ Pulu Yemo Juda yambomanga manjipe Pulu Yemo molemoye? We yambo lupemanga Pulu Yemo moloye? Molo. Pulu Yemo we yambo lupemanga kepe pali Pulu Yemo.

³⁰ Pulu Ye telumu mindi molemo, akumuni yambo kangu te kopisiku wendo limeleman* ‚Yesusini olionga nimbe tenjirimu ulumu manda.‚ ningu tondolo munduku pilimelema kanopa enenga ulu pulu kerime siye kolopa, ‚Yambo konopu sumbi nimbe pelime.‚ nimbe kanopa, yambo kangu te naa kopisiku wendo limeleman ‚Ye Nomi Kirasimu yu mindi sike lipe taponjilimu.‚ ningu tondolo munduku pilimelema kanopa enenga ulu pulu kerime siye kolopa, ‚Yambo konopu sumbi nimbe pelime.‚ nimbe kanombala. ‚Yuni aku sipe nimbé aulke telumu mindi,‚ akumunge ‚yu sike we yambo lupemanga kepe pali Pulu Yemo.‚

³¹ Akumunge ‚Kirasi sike.‚ nimbu tondolo mundupu pilimolo ulumuni ungu manema ‚uluri molo‚ nilimoye? Paa molo. ‚Kirasi sike.‚ nimbu tondolo mundupu pilimolo ulumuni ‚ungu manema enge nipili.‚ nilimolo.

4

¹ ‚Sike.‚ ningu tondolo munduku pilimele yamboma Pulu Yemone kanopa ‚Yambo konopu

sumbi nimbe pelime.’ nimbe kanolemo akumunge ungu nikiru, akumunge olio Juda yambomanga mana pulu pulu anda kolepa Eporayamo kinie ulu wendo orumumunge olione nambolka ungu te nimulúye?

² Eporayamone yu yuyu ulu terimumanga sike Pulu Yemone yu kanopa yunge ulu pulu kerimu siye kolopa ‘ye sumbi nilimu’ nimbe kanorumu liemo yu yuyu yunge imbi ambolopa ola lilkenje papu. Nakolo Pulu Yemonga kumbi kerena angilipe yunge imbi ambolopa ola lipe ‘Nanga tondolomone na ulu i sipu i sipu tendumunge na ye sumbi nilimu molio.’ manda naa nilke. ‘Pulu Yemone ‘Aku sipe molo.’ nilke.’

³ Aku ungumundu Pulu Yemonga bokumuni nambolka nilimoye? Akumuni nimbendo: “Pulu Yemone yu kinie “Tembo.” nirimu mele Eporayamone ‘Sike temba.’ nimbe tondolo mundupe pilirimumunge* kanopalie Pulu Yemone ‘Yu ye sumbi nilimu.’ nimbe kanorumu.”** nimbe molemo.

⁴ Yambo tene yambo tenga kongonomo tenjilimo kinie mele kalemo limo akumu ‘We sikimuna naa likiru. Na yunge kongono tenjilimonga sikimuna likiru.’ konopu lemo.*

⁵ Aku sike nakolo yambo tene ‘Pulu Yemone na ‘yambo sumbi nilimu’ nimbe kanopili.’ nimbe, we ulu mare mindili sipe telemo kinie uluri naa telemo. ‘Pulu Yemo kinie tepa kenjilimo yambo tene ‘konopu alowa tepa Yesusini yunge nimbe tenjirimumunge, Pulu Yemone yu kanopalie yunge ulu pulu kerime siye kolopa

'yu yambo sumbi nilimu' sike manda nimbe kanomba.' nimbe tondolo mundupe pilimo yambomo sike Pulu Yemone kanu yambomo aku telemomonga 'yu yambo sumbi nilimu.' nimbe kanolemo.*

⁶ Depisini aku ungumunge telu sipela nirimu. 'Yambo tene mindili sipe ulu ,peanga, mare naa telemomo Pulu Yemone kanopa 'Yambo sumbi nilimu.' nimbe kanolemo yambomo yu malo.' ningu piliengi!' nimbelle nimbendo:

⁷ "Yambomanga ulu teko kenjilimelema Pulu Yemone 'Manie pupili.' nimbe siye kolopa, enenga ulu pulu kerime konopuna kamu kulu tonjilimo yamboma ene malo.

⁸ Yambo tenga ulu pulu kerimenga Ailimuni altopa naa pilipe, "Teko kenjirinumunge pundu toko mindili nani." naa nimbé yambomo yu malo."* nirimu.

⁹ I molko konjingi mele ,Depisini, nirimu ulumu yambo kang'i te kopisilimele yambo akumanga mindiye? Molo kanu ulu pulumu yambo kang'i te naa kopisilimele yambo akumanga peyaye? Aku ungumu ou nilio kanumu.* 'Eporayamone Pulu Yemone nirimu mele 'Sike.' nimbe tondolo mundupe pilirimumunge Pulu Yemone yu 'ye sumbi nilimu' nimbe kanorumu.' ou nilio kanumu.**

¹⁰ Eporayamo nambe tepa molorumu kinie Pulu Yemone kanopalie 'ye sumbi nilimu' nimbe kanorumuye? Yu kang'i te kopisirimu kinie

Pulu Yemone yu 'ye sumbi nilimu' nirimu molo ou kangi te naa kopisipili aku sipe nirimuye? Yu kangi te ou naa kopisipili Pulu Yemone yu 'ye sumbi nilimu' nirimu kanumu. „Akumunge pilipulie 'Kangi te kopisirimu ulumuni Pulu Yemone yu 'ye sumbi nilimu.' nimbe kanomba uluri naa terimu.' nimbu pilimolo.„

¹¹ Yu ou kangi te naa kopisipelie Pulu Yemone nirimu mele ' 'Sike.' nimbe tondolo mundupe pilirimumunge Pulu Yemone yu 'ye sumbi nilimu' nimbe kanorumu. 'I yemo Pulu Yemone 'ye sumbi nilimu' nimbe kanolemo.' ningu kanangi.' nimbelie 'Kangi te i siku kopisieni.' nimbe mane sirimu kanumu paa pe mane sirimu. Akumunge yambo kangi te naa kopisiku Pulu Yemone nilimo mele 'Sike.' ningu tondolo munduku pilimelemonga Pulu Yemone kanu yamboma 'yambo sumbi nilime' nimbe kanolemo yambomanga pali Eporayamo yu aku yambomanga anda kolepamo.

¹² Kangi te kopisilimele yambo talape akuna sukundu yambo mare kangi te we naa kopisilimele. Ou Eporayamo kangi te naa kopisipelie Pulu Yemone nirimu mele 'Sike.' nimbe tondolo mundupe pilirimu mele enene aku siku ou Pulu Yemone nilimo mele 'Sike.' ningu tondolo munduku pilkulie pe kangi te kopisilimele aku „Juda, yamboma Eporayamo yu enenga anda kolepamola. „Kangi te naa kopisili yambo 'Sike.' ningu tondolo munduku pilimele yamboma kinie, kangi te kopisili yamboma kepe, Eporayamo yu enenga pali anda kolepamo.„

¹³ Pulu Yemone mana mele terimuma pali

“Eporayamo kinie yuni kalopa limbe yamboma kinie ene monge mele simbu.” nimbe panjirimu akumu Eporayamone ungu mane mare* pilipe tenge panjipe terimumunge naa nirimu. Eporayamone Pulu Yemone nirimu mele ‘Sike.’ nimbe tondolo mundupe pilirimumunge Pulu Yemone ‘Eporayamo yu ye sumbi nilimu.’ nimbe kanopalie “Melema pali simbu.” nimbe, nimbe panjirimu.

14-15 ᵀUngu manema pelemo kinie yambomane akuma pulue tolemelemonga, ungu manemane Pulu Yemone yamboma kanopa keru kanopa ene umbuni simbe telemo aulkemo akisinjilimo ᵀnakolo, ungu manema naa lemo kinie yambomane ungu manema pulue tonge aulkemo naa lemola, akumunge ungu manema pilku tenge panjiku tengemonga Pulu Yemone “melema simbu.” nimbe panjilkenje ᵀ‘Yuni nikimu mele sike aku temba.’ ningu, tondolo munduku pilieli ulumuni uluri naa telka, Pulu Yemone “Melema simbu.” nimbe panjirimu ungumu kamu manie pulkela.

16 Akumunge Pulu Yemone ‘Eporayamondo “Simbu.” nimbu, nimbu panjikiru ungumu nane yamboma we kondo kolumonga mindi wendo ombá. ‘Aku ungumu Eporayamo kinie yuni kalopa limbe yamboma kinie enenga pali ungumu pepili.’ ᵀnimbelie ᵀ‘Pulu Yemone “Tembo.” nimbe panjirimu mele sike temba.’ ningu, tondolo munduku pilingimunge manjipe i ungumu kamu wendo opili. ᵀAulke te lupe molo.’ nirimu. Yambomane ungu manema pilku tenge panjiku telemele aku yambomando

manjipe naa nirimu. Eporayamone Pulu Yemone nirimu mele 'Sike.' nimbe tondolo mundupe pilirimu mele aku siku ningu pilingí yamboma enendo kepe pea nirimu. Eporayamo yu olionga pali anda kolepamo.*

17 ıEporayamo olio Pulu Yemone nilimo mele 'Sike.' nimbu tondolo mundupu pilimolo yambomanga pali anda kolepamo, akumunge ungu te Pulu Yemonga bokuna molemo. Akumu i sipe: 'ıPulu Yemone Eporayamo kinie nimbe panjipelie nimbendo:ı,

“ 'Nu yambo talape aisilinge

anda kolepamo molani.' nirindu.” nirimu.’*

kanumu. Akumundu Eporayamone 'Sike.' nimbe tondolo mundupe pilirimu Pulu Yemone 'Eporayamo yu olionga pali anda kolepamo molemo.' nimbe kanorumu.** Pulu Yemone kolemele yamboma konde molonge ulu pulumu sipe,*** mele naa lemoma 'wendo opili.' nilimo kinie sike aku sipe wendo olemo**** aku Pulu Yemo ıEporayamone 'Sike nilimo.' nimbe tondolo mundupe pilirimu,ı,

18 Pulu Yemone anda kolepa Eporayamondo “Nu yambo talape aisili kalko lini.” nimbe panjirimu ungu mu Eporayamo yuni tondolo mundupe pilipe lirimu. Kanu kinie 'ıAnda lekembolomonga,ı ungu nimbe panjirimu ungu mu we manda wendo naa ombá nakolo yuni kamu temba.' nimbe Eporayamo yu nokopa molopalie ou naa kanorumu nakolo Pulu Yemone nirimu mele yuni 'Pulu Yemone kolo naa tolemona sike walse temba.' nimbe pilipe siye naa kolopalie 'Temba.' nimbe we

nokopa molorumu. 1Pulu Yemo yuni ungu nimbe panjirimu ungumu yu i sipe: Yuni Eporayamondo nimbendo: “Nuni kalko lini yamboma paa aisili molonge.” nirimu.1* Aku nirimu kinie Eporayamone pilipe ‘Sike temba.’ nimbe tondolo mundupe pilipelie nokopa molopalie pe yu yambo talape aisilinge anda kolepamo molorumu.

19 Yuni paa laye kolte kepe siye naa kolorumu. Yu molopili poniema pali wane anderete mele omba purumu yu anda lepa pora sipelie ambomo kinie pepalie ambolango membá tondolomo naa perimu, yunge ambo Sera ambu lerimu,* aku siku sike moloringili nakolo 1‘Aku sipu molopololie ambolango nambe tepo membolonje? Manda naa membolo.’ nimbe naa pilipelie,**1

20-21 Pulu Yemone “Nu kango meni.” nimbe panjirimumu pilipe mindi molopalie konopu talo tepa naa pilipe ‘Paa sike temba.’ nimbe tondolo mundupe pilipe molopalie nirimumuni, ‘Pulu Yemone ungu nimbe panjirimumu paa sike manda temba.’ nimbe pilipe molopalie yuni Pulu Yemonga imbi ambolopa ola linjipe mindi molopalie yunge tondolo mundupe pilirimu ulumu olando olando purumu.

22 Yu aku sipe tondolo mundupe pilirimumunge Pulu Yemone yu ‘ye sumbi nilimu molemo.’ nimbe kanorumu.*

23 ‘Pulu Yemone yu ‘ye sumbi nili te’ nimbe kanorumu.’ kanu ungumu ‘Eporayamo yunge mindi.’ ningu kanu ungumu bokuna naa tonjiringi.

24 Olio yandopa yandopa 'piliengila.' ningu kanu ungumu bokuna tonjiringi. Pe olio kinié pilipulie 'Yesusi olionga Ailimu* kolorumu kinie 'Yu lomboropa ola molopili.' nimbelle terimu Pulu Yemo.' nimbu pilipu 'Yu nilimo mele kolo naa topa sike telemo temba.' nimbu pilipu ambolopo molomolo yamboma yuni Eporayamo kanorumu mele olio aku sipe 'yambo sumbi nilime.' nimbe kanolemola.

25 'Yesusi yu olionga ulu pulu keru telemolomanga pundu tonjimbendo kolo wangopa kolonjipili.' nimbe Pulu Yemone yu mana maniendo olio sipelie nirimumuni, pe yuni olio kanopa olionga ulu pulu kerime siye kolopa, 'olio 'konopu sumbi nimbe peli yamboma molemele' nimbu kanambo.' nimbe* Yesusi yu 'Kelepa lomboropa ola molopili.' nirimu.

5

1 Akumunge, 'Pulu Yemone nirimu ungu akumu sike.' nimbu, tondolo mundupu pilimolomonga* Pulu Yemone olionga ulu pulu kerime siye kolopa 'konopu sumbi nimbe peli yamboma molemele.' nimbe kanolemo akumunge olionga Ye Aili Yesusi Kirasini tenjirimumuni olio Pulu Yemo kinie kapola kapola molomolo aukemo akisinjirimumunge yu kinie kapola kapola molemolo.

2 Olio 'Sike' nimbu, tondolo mundupu pilimolo yamboma, aku yemone olionga nimbe tenjirimumuni Pulu Yemone olio we kondo kolemo ulu pulumunge sukundu molemolo aukemo akisinjirimu. 'Pulu Yemo kinie pea pupu mulu

koleana tapu topo molomolo.’ nimbu pilipulie olio konopu sipu nokopo molemolola.

³ Akumunge mindi konopu naa silimolo. ‘Olio kinie umbuni wendo olemomane olio tondolo mundupu pilimolo ulumu tepa tondolo mundulimo.’ nimbu pilipulie aku umbunime wendo olemo kinie olio konopu silimolola.

⁴ Pe olio tondolo mundupu pilimolo ulumu tepa tondolo mundulimo ulumuni ‘Ene nambe tengenje?’ nimbe manda lemo kinie Pulu Yemone ‘ene konopu tondolo pupili molemele nimbu kanolio ulumu’ olio kinie ‘wendo opili.’ nilimo. Pe manda leli ulumuni ‘olio Pulu Yemone lipe taponjipe, “Yu kinie pea molamili wai.” nimbé.’ nimbu pilimolo mele ‘tondolo pupili. Siye naa kolko nokoko molangi.’ nilimo.

⁵ Pe ‘Pulu Yemone olio lipe taponjimbe.’ nimbu pilimolo ulumu olio oliolio ‘Sike wendo ombá.’ nimbu we nokopo naa molemolo. Pulu Yemone Mini Kake Teli ou olio sirimu akumuni olionga konopuna Pulu Yemo olio konopu monjilimo ulu akumu ondo lenjirimu akumunge ‘Sike wendo ombá.’ nimbu konopu sipu nokopo molemolo ulumu ‘Ombanje naa ombanje.’ nimbu konopu aisili lipu naa mundulimolo. Paa sike wendo ombá.

⁶ Olionga ulu pulu keri telemoloma olio oliolione siye kolopo topo manie mundumulú enge te naa perimu kinie Pulu Yemone ‘Tenjimbu.’ nimbe, nimbe panjirimu mele kamu temba wale kanumunge olio Pulu Yemo bulu sipu tepo kenjili yambomanga nimbe Kirasi kolonjirimu.*

⁷ Pulu Yemonga ungu manema pilipe lipe tepa

konjilimo yambo konopu sumbi nimbe peli te tonge tenge kinie olionga yambo tene yu kondo kolopa “Molo.” nimbe ‘Na yunge kolo wangopo tangi kolonjembo.’ nimbene naa nimbenje. Taki taki yambo tene aku sipe naa nilimele kanumu. Molo yamboma kondo kolopa lipe taponjilimo yambo peanga te tonge tenge kinie yambo tene yu kondo kolopa “Molo.” nimbe ‘Na yunge kolo wangopo tangi kolonjembo.’ nimbenje. Walse walse sike aku siku nilimelkanje.

⁸ 1 Akumu sike, nakolo Pulu Yemone olio ‘Konopu monjilio ulu imu ene kanangi.’ nimbe olio ulu pulu keru teli yamboma mindi molamili 1 ‘Pulu Yemone olio naa topili.’ nimbe Pulu Yemo, yunge Malo Kirasi olionga nimbe kolo wangopa kolonjirimu 1aku sipe Pulu Yemo olio paa sike konopu monjirimu monjilimo mele Pulu Yemo yuni olio lipe ora sirimu.*

⁹ Pe Kirasi olionga nimbe kolonjimbendo yunge meme ondo lepa omba wendo purumu akumuni Pulu Yemone olionga ulu pulu kerime siye kolopa, olio ‘konopu sumbi nimbe peli yamboma.’ nimbe kanolemo* liemo akumunge olando sipe Kirasi olionga nimbe tenjirimu kanumuni Pulu Yemo mumindili kolomba walemo wendo omba kinie olionga uluri naa pemba.

¹⁰ Olio yu kinie opa touna molorumulu kinie yunge Malo* olionga nimbe kolonjirimu kanu ulumuni olio ‘Pulu Yemo kinie altoko konopu teluna pupili kapola kapola molangi.’ nimbe olio lipe Pulu Yemo kinie tere lenjirimu. Aku sipu kinié yu kinie paa sike teluna molemolo liemo Kirasi kelepa lomboropa ola molorumu konde

molemo aku ulumuni Pulu Yemone olio paa sike lipe taponjipe, mindili nolemelka aulkena wendo limbe.**

¹¹ Aku sipe mindi molola. Ulu te pea i sipe: Olionga Aili Yesusi Kirasini* olio Pulu Yemo kinie lipe teluna kelepa tere lenjirimunge yu kinie kelepo kapola kapola molemolona Kirasi yuni aku terimumuni kinié olio Pulu Yemo kinie paa konopu sipu molemolola.

¹² Olio Pulu Yemo kinie opa touma molopolie pe yu kinie kelepo konopu teluna pupili molemolo nikiru akumunge ungu te piliengi niembo:, Ou pulu pulu ma koleana Adamene* ulu pulu keru te terimu kinie ulu pulu kerimu kamu mana perimu pelemo. Yuni terimu kanu ulu pulu kerimuni kololi aulkemo wendo orumula. Akumunge kinié yandopa yandopa olio yambomane pali ulu pulu kerime telemolona olio kinie pali kololi ulu pulumu wendo olemola.

¹³ Pulu Yemone Mosisindu “ ‘Yamboma i siku i siku teangi.’ ni.” nimbe ungu umbu tonjipe ungu manema ou naa nimbe sipili ma koleana ulu pulu kerime ou sike we perimu.* Nakolo Mosisini Pulu Yemonga ungu manema yamboma ou naa nimbe sipili ou ulu pulu kerime teringi kinie Pulu Yemo yuni kanopalie boku tenga naa topa akumanga “Pundu tai.” ni naa nirimu.

¹⁴ Akumu sike nakolo kololi aulkemo Adame molorumu kinie lerimu, pe yandopa Mosisi molorumu kinie we lerimula. Adamene Pulu Yemonga ungu te ta nimbelle kolorumu aku siku yamboma pali Pulu Yemonga ungu telu sipe mele ta naa niringi nakolo we koloringila.

Kanu ye Adamene terimu ulumu kinie pe orumu yemone* terimu ulumu kinie telu sipe mele akumu i sipe: Adamene terimumunge ulu pulu te wendo orumula; pe orumu yemone terimumunge ulu pulu te wendo orumula.

¹⁵ Nakolo teringilimunge ulu pulu lupe lupe wendo orumu. Pulu Yemone olio we kondo kolopalie yuni terimu ulu akumu paa lupela; Adamene terimu ulu pulu keru aku ulumu yu paa lupela. I ulutolo telu sipe molo, lupe lupetolo. Ye telumuni ulu pulu keru terimu aku ulumuni yambo aisili kolemele nakolo Pulu Yemo olio yamboma we kondo kololi ulumuni mele paa peangamo we simbendo Yesusi Kirasi we sirimu,* aku yemone manjipe yamboma we kondo kolopa yambo aisili konde molko konjiku mindi pungí aulkemo akisinjirimu.

¹⁶ Akumunge ungu te pelemola. Pulu Yemone we sirimumu kinie, kanu ye telu ulu pulu keru terimumunge wendo orumu ulumu kinie, lupe lupe. Ye telumuni ulu pulu keru terimu akumuni yamboma pali Pulu Yemone kote tenjipelie “Ene pali teko kenjilimelemonga mindili nongo molko mindi pangí.” nimbé aulkemo akisinjirimu nakolo Pulu Yemone we sirimu mele i sipe: Yambomane ulu pulu keru aisili teringi kinie Pulu Yemone “Mindili nangi.” nilke nakolo we kondo kolopa yambomando aku naa nimbé. Ene kanopalie, enenga ulu pulu kerime siye kolopa ene ‘konopu sumbi nimbe peli yamboma molemele.’ nimbe kanolemo.

¹⁷ Ye telumuni ,Pulu Yemonga, ungu ta nirimu akumunge kanu yemone ulu pulu keru

terimumunge kololi ulu pulumu ye nomi kingi mele molopa yamboma pali tondolo mundupe nokolemo. Akumu sike liemo Pulu Yemone yamboma we kondo kololi ulumu kinie yuni olio we sirimu ulumutolonga tondolomo olandopamo. Pulu Yemone yamboma we kondo aili tepa kololi ulu pulumu kinie Pulu Yemone ‘yambo sumbi nilime’ nimbe kanomba ulu pulumu kinie lingi yamboma ene ye telu Yesusi Kirasini terimumunge ye nomi kingime molko* melema nokoko konde molko mindi pungí.

¹⁸ Aku liemo ye telumuni* ungumu ta nirimumunge Pulu Yemone yamboma pali kote tenjipe ‘Mindili nangi.’ nimbé ulumu wendo orumu, aku sipela ye telumuni* ulu sumbi nilimu terimumunge Pulu Yemone yamboma pali kanopa, enenga ulu pulu kerime siye kolopa, ‘yambo konopu sumbi nimbe pepili molemele.’ nimbe kanolemomonga yamboma konde molko mindi pungí ulu pulumu wendo orumu.

¹⁹ Ye telumuni ungumu ta nirimu akumunge yambo aisilini ulu pulu keru teringi yamboma moloringi, aku sipe ye telumuni ungumu pilipe tenge panjipe terimumunge yambo aisili yambo sumbi nilime molonge.

²⁰ Yamboma teko kenjiku molangi Pulu Yemone ‘Ungu ta nilimele mele olandopa teko ta niengi.’ nimbe 1Mosisi, ungu manema sirimu. Nakolo 1Pulu Yemone ungu manema sirimumunge, yambomane ulu pulu keru olandopa olandopa teringi kinie Pulu Yemone yamboma we kondo kololi ulumu olandopa purumula.

21 Aku liemo ulu pulu kerime kololi ulu pulumunge ye nomi kingi mélemo molopa kololi ulu pulumu nokorumu aku sipela Pulu Yemone yamboma we kondo kololi ulu pulumu ye nomi kingi mélemo molopa olio nokopa olionga Ye Aili Yesusi Kirasimuni tenjirimumunge Pulu Yemone olio ‘yambo sumbi nilime.’ nimbe kanolemomonga alieli konde molopo mindi pulimolo ulu pulumu we kondo kololimuni silimo.

6

1 1Ou yambomane ulu pulu keru aisili teringi kinie Pulu Yemone ene paa kondo kolumumunge, pe kinié nambolka nimulúnje? “Pulu Yemone olio paa kamu we kondo kolopili kene ulu pulu kerime kamu tepo molamili.” niemiliye?*

2 Aku paa naa niemili. Olio 1kinié Kirasinge yambo molemoloma, konopu keru akumane olio ou ulu pulu kerime konopu monjipulie terimulu aku konopu keru perimuma kolopa pora sirimu. Aku konopuma kolumumunge* aku sipu ulu pulu kerime mundupu kelerimulu kanumu. Pe kinié kelepo nambe tepo manda ulu pulu kerime tepo molomoloye? 1Kelepo temolo aulke te molo.

3 Olio no lirimulu kanu ulumuni Kirasi Yesusi kinie olio kinie yambo telumu mele molumulu. Pe Kirasi kinie yambo telumu mele molumuluna yu kolumu kinie 1olionga ou konopu keru perimuma, yu pea kolumulu. Imu naa pilimeleye?

4 Pe no lirimulu akumuni ,olionga konopu keru ouma pepili, yu pea kolopolie, yu pea ono teringi ono koleana perimulu. Yu pea ono koleana peringi kinie Lapane “Yu lomboropa ola molopili.” nirimu kanu ulu tondolomone olio ,ou konopu keru pepili, molopo kenjirimulu mele siye kolopo. kinié ou konopu kerime kolorumu, kinié konopu konde peangama pepili molemolo.*

5 Kirasi kolorumu kinie olio yu kinie pea tapu topo kolorumulu, aku liemo pe yu lomboropa ola molorumu kinie paa sike aku sipu olio yu kinie pea tapu topo lomboropo ola molopo yu molemo mele pea molomolola.*

6 Olio pilimolo, ‘Kirasi unjuna ola uku toko monjiringi kolorumu kinie Pulu Yemone olionga ou perimu konopu kerime ‘Yu pea unjuna kolangi.’ nirimu. ‘Ulu pulu keru telemolomanga ulu pulumu tondolo naa pupili, olio naa ambolopili, altoko pilku naa teangi kene Kirasi pea kolangili.’ nirimu, pea toko konjiringi.’ nimbu pilimolo.*

7 Yambo te kolemo kinie ulu pulu kerimene yu altopa lipe manda naa ambolomba akumunge ,ulu pulu kerime altopo pilipu temolo aulke te molo.

8 ‘Ou Kirasi pea kolorumulumunge yu pea molomolo.’ nimbu pilimolo.

9 Olio pilimolo, ‘Kirasi lomboropa ola molorumu akumunge kelepaka kamu kamu manda naa kolomba. Kololi ulu pulumuni kelepaka yu manda naa ambolomba.’ nimbu pilimolo.

10 Kirasi kolorumu kanu ulumuni ‘Ulu pulu kerimene yu kamu kamu kondi naa topili.’

nimbe walsikale mindi kolorumu. Nakolo kinié yu we molemo kanu ulumuni Pulu Yemone 'Pilipu molopo pea kapola kapola molambili.' nimbe pea molembele.

¹¹ Aku siku ene Kirasi Yesusi pea tapu toko molemele kene, kinié 'Olio kolorumulu kinie ulu pulu kerime manie purumu. Pe kinié ulu pulu kerime kinie olio kinie teluna naa molemolo. Pulu Yemo pea kapola kapola molemolo.' ningu pilku molayo.

¹² Akumunge enenga ou we konopuma kolopa konopu konde pepili molemele kene kinié 'Ulu pulu kerimene olionga kangime naa nokopili, kangi akumane olio 'Ulu pulu kerime waka kolkolie teangi.' nimbe olio kondi tomba kinie aku naa temolo.' ningu tondolo munduku molayo.*

¹³ 'Olionga kangimenga kimbu ki angilimoma kinie we mele angilimoma kinie akumane tepo kenjipu ulu pulu kerime teamili.' naa niengi. 'Aku uluma naa tepo ulu olandopamo teamili.' ningu 'Olio Kirasi pea kolorumulu, kinié kelepo konde molemolo kene olionga kimbu ki kangime pali Pulu Yemo siemili. Olionga kangime pali Pulu Yemone nokopili. Akumane ulu sumbi nilime manjipu tepo molamili.' ningu teayo.*

¹⁴ Pulu Yemone ou Mosisi nimbe sirimu ungu manemane* ene naa nokopa, Pulu Yemone ene we kondo kolopalie Malo Yesusini enenga nimbe tenjirimunge ene Pulu Yemonga yamboma molemelemonga ulu pulu kerimuni 'Na enenga ailimu.' nimbe naa nokopa molomba, akumunge ,enene aku siku 'olionga kangime Pulu Yemonga

mindí.' ningu 'ulu sumbi nilime mindi teamili.' niengi.]

15 Kinié ‚Pulu Yemonga, ungu manemane olio naa nokolemomonga olio nambe temoloye? Kinié Pulu Yemonga we kondo kololimuni olio nokolemo akumunge ulu pulu kerime teamiliye? Paa molo!

16 ‚Yambo tene ‚yambo tenga kendemandemo molambo.‘ nimbélie yu sike kanu yambomonga unguma mindi pilipe lipe yunge kongonoma manjipe mindili sipe tenjilimo.‘ akumu ene naa pilimeleye? Aku sipe melela ene ulu pulu kerimunge kendemande tenjiku molongi liemo aku tengemonga kolonge. Molo Pulu Yemonga kendemande tenjiku yunge unguma pilku tenge panjiku molongi liemo aku tengemonga Pulu Yemone ‚Ene yambo sumbi nilime.‘ nimbe kanomba. Aku ningu naa pilimeleye?

17 Ene sike ou ulu pulu kerimunge kendemande yamboma moloringi nakolo kinié Pulu Yemonga unguma ‚pilku liengi.‘ ningu, ene mane siringi kinie aku unguma paa tondolo munduku pilku liringi, aku siku teringimunge kinié olione Pulu Yemo kinie ‚Paa ange.‘ niemili.

18 Ou ulu pulu kerimuni ene tondolo mundupe ka sipe ‚yunge kendemandema molangi.‘ nirimu nakolo pe Pulu Yemone ene lipe taponjipe wendo lirimu kinie ene ulu pulu sumbi nilimunge kendemandema molemele.

19 ‚Nane ungu mane we simbu kinie sumbi siku naa pilingínje.‘ nimbu enenga umbu konopumane we mana unguma temane toko nilimele mele nikiru. Ou ‚ulu pulu kerime

enenga kimbu ki kangimenga pali ye nomi mele molopili.’ niringi kinie tondolo mundupe nokorumu kinie kimbu ki kangimenga melemane ulu pulu peanga te naa teko, ungu manema pulue topa kalaro molemo ulu pulu kerime mindi olandopa olandopa ka kongono mele manjiku teko moloringi, aku siku mele kinié alowa teko ‘kimbu ki kangimenga pali ulu sumbi nilimenga kendemande mele molamili.’ ningu Pulu Yemo kanopa peanga kanolemo ulu pulu peangama kinie ulu pulu sumbi nilime kinie akuma mindi teko molayo. ‘Pulu Yemonga yambo kake telime molamili.’ ningu aku teangi.

²⁰ Ulu pulu kerimene ene ambolorumu kinie yunge kongono kendemande tenjiringi. Ulu pulu sumbi nilimuni ene manda ambolomba aulke te naa lerimu.

²¹ Ou teko moloringi uluma kinié pilkulie olie polemele kanu ulumanga ou mele peanga nambolkama liringiye? ‘Mele peangare naa liringi kanumu.’ Ulu pulu keru teringimenga ene kololi ulu pulumu mindi liku, ‘mini pali kolea kerine molko kenjiku mindi pungí aulkena puringi.’

²² Nakolo ulu pulu kerimene ene ou ka mele sipe ambolopili moloringi kinie Pulu Yemone ‘Naa ambolopili.’ nimbe ene wendo lirimu, kinié ene yunge kendemande yamboma molemele. Aku siku molemele monga yuni ene mele kalombando ene konopu kake telime silimo limele. Kanu kinie konopu kake teli pelemo yambo-mando “Molko konjiku mindi pangi.” nimbé.*

²³ Ulu pulu kerimuni yunge kongono tenjilimele yamboma mele kalemo. Mele kalemo

akumu ene kolkolie molko kenjiku mindi pungí aulkemo silimo.* Nakolo olio Kirasi Yesusi olionga Ailimu** yu pea teluna kapola kapola molemolo kinie Pulu Yemone olio melte we silimo. Mele we silimo akumu olio peanga tepo molopo mindi pumulú aulkemo silimo.***

7

¹ Angokeme, Mosisini Pulu Yemonga ungu mane ou sirimuma* ene pilimele yambomando nikiru, 'Yambo konde molemelema ungu mane-mane nokolemo nakolo kolemele kinie naa nokolemo.' akumu ene naa pilimeleye?

² Akumu i sipe mele: Ambo te ye pulimomo yunge yemo we konde molemo kinie ungu mane tene elte nokolemomonga ambomo ulsu pumbe aulke te naa lemo. Nakolo yunge yemo kolemo kinie ungu manemone yu naa nokolemo.

³ Akumunge yunge yemo we konde molopili yu ye te kinie ulu kerinele temu liemo 'yu wa ulu kerinele teli ambomo' nilimele. Nakolo yunge yemo kolemo kinie ungu manemone yu naa nokolemomonga ye te lupe pulimo kinie uluri molo. Aku telemo kinie 'Yu wa ulu kerinele teli ambomo.' naa nilimele.

⁴ Nanga angokeme, ene aku siku teringi. Kirasi kolorumu kinie ene pea teluna molko koloringimunge* kinié Mosisini ungu mane sirimumane ene naa nokolemo; ene ye te lupenga ,ambomo mele, molemele,** aku yemo yambo ono koleana lomboropa ola molorumu ye Kirasimu. Olio 'Pulu Yemone kanopa peanga kanolemo uluma teangi.' nimbe aku terimu.

⁵ Ou olionga ou we konopumane* olio nokorumu kinie ungu manemane “Teangi.” molo “Naa teangi.” nirimu mele pilipu olionga kangimene pali ‘ulu pulu kerime mindi teamili.’ konopu lepo terimulu. Aku ulu terimuluma kolomolo ulumu mindi terimulu.

⁶ Nakolo kinié olio ıKirasi pea, kolumulu akumuni olio ou ka sipe ambolorumu ulumu manie purumu. Kinié Mosisini ungu mane sirimumane olio naa nokolemo. Akumunge ungu mane sipe bokuna torumumanga kendemande yamboma* naa molemolo. Minimuni “Teai.” nilimo ulu kondemanga kendemandema molemolo.

⁷ ı‘Ungu manemane olionga konopukundu ulu pulu kerime konopu kimbu siengi.’ nilimo, liemo, nambolka nimulúye? ‘Mosisini ungu mane sirimuma ulu pulu kerimu.’ niemiliye? Aku paa molo! Ungu manemane na naa lipe ora silkenje ulu pulu kerime na apurupu naa pilke. Ungu mane tene ‘Yambo tenga melema kanoko kumu naa panji!’ ni naa nilkenje yambo tenga melema kumu panjili ulumu ‘keri’ nimbu naa pilke.

⁸ ıAku sike, nakolo ulu pulu kerimuni na mele lupe lupe kumu panjimbu aulkemo kororumu kinie aku ungu manemone aku tembo aulkemo akisirimu. Ungu manema naa pelkanje ulu pulu kerimu yambo kololi mele pelka. ıAkumuni olio ulu te temba tondolo te naa pelka.ı

⁹ Na ou ungu manema naa pilipu walu molorundu* nakolo pe Pulu Yemone “Teai.” nirimu unguma na molorunduna wendo orumu kinie ulu pulu kerimu wendo omba tondolo

purumu kinie nanga konopuna yambo kololi none telimu molorundu.

¹⁰ Kanu kinie ‘Pulu Yemone “Teai.” nirimu ungu manema ‘pilku liku tenge yamboma konde molopa mindi puli ulu pulumu* lingí.’ nimbelle sirimu kanu ungu manemane na kololi ulu pulumu sirimu’ nimbu kanorundu.

¹¹ Aku nambe tepa terimuye? Aku “Teai.” nirimu ungu manemane na nokorumu kanopalie ulu pulu kerimuni kanu ungu manema lipe, aku-mane na kolo topa kondi topalie topa konjirimu.

¹² Pe kinié ,ungu manemando nambolka nimulúye?,* Mosisini Pulu Yemonga ungu mane sirimuma Pulu Yemonga mele kake telimu. Ungu manemanga sukundu Pulu Yemone ‘Teai.’ nirimu ungu pelemoma pali Pulu Yemonga mele kake tepa, sumbi nili paa peangamo.

¹³ Aku liemo aku mele peangamone na kololi ulu pulumu sirimuye? Aku paa molo! Ulu pulu kerimuni kololi ulu pulumu sirimu. Pe nane ulu pulu kerime waka kolopolie terindumunge kololi ulu pulumu na kinie omba perimu. Ulu pulu kerimuni ‘Aku mele peangamonga kololi ulu pulumu wendo opili.’ nirimu. Pulu Yemone ‘Ulu pulu kerimu mona lemba kinie yambomane akumu sike ulu pulu kerimu ningu kanangi.’ nimbe ‘Tepili.’ nimbe siye kolorumu. Akumunge Pulu Yemone ‘ “Teai.” nimbu ungu mane sirindumane ‘ulu pulu kerimu paa mele kerilkipendi tolimu yambomane kanangi.’ nimbe tepa mona lenjipili.’ nirimu, ,akumunge ungu manemane aku terimu,.

¹⁴ Olio pilimolo: Mosisini Pulu Yemonga ungu

mane sirimu akuma ungu mane peangama nakolo nanga we konopu oumu perimu we pelemomo Pulu Yemonga ulu te molo, akumunge na Pulu Yemonga unguma pilipu limbu aulke te naa pelemo. Ulu pulu kerimuni na ka silimona na yunge we kongono kendemande tenjili yemo molio.

¹⁵ Ulu telioma nambolka pulu tenga ulu akuma telionje, naa pilio. Na konopu monjipu 'Teamboa!' konopu lelio mele naa tepo, 'Naa teambo!' konopu lepo konopu naa monjilio uluma telio.

¹⁶ Na konopu naa monjipu 'Naa teambo.' nilio uluma teliomonga 'Pulu Yemonga ungu manema sike peangama.' nilio.

¹⁷ Akumunge aku ulu kerime na nanu 'Teambo.' nimbu naa telio. Ulu pulu kerimu nanga konopuna molopalie yuyu telemo.

¹⁸ Na pilio, nanga konopuna sukundu ulu peanga te tembo ulu pulumu naa pelemo. Aku konopumu nanga we konopu ou perimumundu nikiru. Sike 'na ulu peangama teamboa!' konopu lelio nakolo manda naa telio.

¹⁹ Ulu peanga 'teambo.' konopu lelio akuma naa telio. Ulu keru 'naa teambo.' konopu lelio akuma tepo mindi molio.

²⁰ Ulu keru 'naa teambo.' konopu lelio aku ulu kerime telio akumu nanu 'Teambo.' nimbu naa telio. Nanga konopuna sukundu ulu pulu keru pelemomone mindi aku uluma telemo.

²¹ Akumunge 'ungu mane tene na nokolemo' nimbu kanolio akumu i sipe: 'Ulu peangama teambo.' nilio kinie ulu kerimenga aulkemo mindi na moliona wendo olemo.

22 Sike nanga konopuna sukundu Pulu Yemonga ungu manema kanopo peanga kanopo 'paa teamboa!' konopu lelio,

23 nakolo na 'Te.' nilimo ungu mane te lupe nanga kangimunge sukundu pali pelemo nimbu kanolio. Akumuni 'Na ungu mane teambo.' konopuni nimbu pilio ungu manemo kinie opa telemo. Aku ungu mane lupemo ulu pulu kerimu, akumuni nanga kangine sukundu pali pepalie ka sipe nokolemo.

24 Aku ulumuni na konopu topa bulu balu sipe umbuni silimomo naene na lipe taponjimbena kololi ulu pulumu pelemo kangimu mundupu kelemboye?

25 Yesusi Kirasi olionga Ailimuni nanga nimbe tenjirimunge Pulu Yemone na lipe taponjilimomonga Pulu Yemo yu kinie "Ange." nikiru.

Akumunge na nanu kinie, nanga konopu leliomo kinie pali Pulu Yemonga ungu manemane nokolemo, akumanga kendemande yemo molio, nakolo we konopu keru oumu ulu pulu kerimunge ungu manemone nokolemo.

8

1 Akumunge* Kirasi Yesusi kinie pea tapu topo molemolo yamboma yambo tene olionga kote pilipe "Teko kenjilimelemonga pundu toko mindili nangi." manda naa nimbé. 1Olionga kote tenjingi ulu te naa pelemo.1**

2 Olio Kirasi Yesusi kinie pea tapu topo molemolomonga konde mololi ulu pulumu pelemo

Mini Kake Telimuni olio nokopa, 'Ulu pulu kerimu kinie kololi ulu pulumu kinie olio nokoringilitolone olio naa nokangili. Molko konjengi.' nilimo akumunge 'yambo tene olio kinie aku siku ulu te manda naa tepa nimbé'.

³ Olionga ou we konopu kerime enge naa perimumunge Mosisini Pulu Yemonga ungu mane sirimumane* tondolo naa pupelie olio kinie temba terimu mele manda naa terimu nakolo manda naa terimu mele Pulu Yemone manda terimu. Yunge Malo 'mana yambomanga ulu pulu kerimenga kolo wangopa kolonjipili.' nimbe mana lipe mundurumu, aku yemo omba olio mana yambo ulu pulu keru teli yamboma mele au lerimu.** Aku sipe Pulu Yemone 'Yesusi kinie ulu pulu kerimu kamu olionga pundu tonjipe manie pupili.' nirimu.

⁴ 'Olio ungu manemane 'I siku i siku sumbi siku teangi.' nilimo mele olione aku siku kamu teangi.' nimbe Pulu Yemone 'yunge, Malo Yesusi mana manie lipe mundurumu. Olio kinié ou we konopu kerimuni 'Teai.' nilimo mele naa pilipu tepo Mini Kake Telimuni 'Teai.' nilimo mele pilipu telemolo yambomando Pulu Yemone nirimu.

⁵ Ou we konopu kerimuni 'Teai.' nilimo mele pilku teko molemele yamboma aku konopumuni konopu monjilimo mele mindi konopu kimbu siku molemele, nakolo Mini Kake Telimuni 'Teai.' nilimo mele pilku teko molemele yambomane Mini Kake Telimuni konopu monjilimo mele mindi konopu kimbu siku molemele.

⁶ Ou we konopu keru pelemomo konopu kimbu

sipe molemo yambomo kolomba, nakolo yambo te Mini Kake Telimuni yunge konopumu nokolemona pilipe molemo yambomo konde molopa konopu pe nipili molomba.

⁷ Yambo te ou we konopu kerimu* konopu kimbu sipe molemo yambomone Pulu Yemonga ungu manema naa pilipe lipe telemomonga yu Pulu Yemo kinie opa toumu molemo. Kanu yambomo Pulu Yemonga ungu manema manda pilipe lipe temba aulkemo paa naa lemola.

⁸ Ou we konopu kerimene ambolemo yamboma Pulu Yemone kanopa peanga kanolemo ulu telu kepe naa telemele.

⁹ Nakolo i bokuna tokoromo kanonge yamboma, ene Pulu Yemonga Minimu paa sike konopuna molomu liemo Minimuni ene ambolemona ou we konopu kerimene ene naa ambolemo. Kirasinge Minimu konopuna naa molemo yamboma yunge yamboma naa molemele.

¹⁰ Sike enenga ulu pulu keru teringime perimumunge enenga kangime kolonge nakolo Kirasi enenga konopuna molomu liemo kinié ene ulu pulu sumbi nilimu pelemomonga enenga minime konde molonge.*

¹¹ Pe Yesusi kolorumu kinie “Yu lomboropa ola molopili.” nirimumunge Minimu enenga konopuna molomu liemo yu ungu aku sipe nirimumuni Kirasi Yesusi topa makinjirimu kanu Pulu Yemone pe enenga kangime kololi ulu pulumu pelemo kangime “Konde pangi.” nimbéla. Yunge Minimu enenga konopuna molemomonga yuni aku temba.

12 Akumunge,* angokeme, 1olio Pulu Yemonga Minimunge yamboma molemolo akumunge, 1olio kinie pundu sike angilimo nakolo olionga ou we konopu kerimenga pundu paa naa angilimo. Olionga ou we konopu kerime ungumu pilipu temolo aulke te naa pelemo.

13 Ene ou we konopu keru pelemomonga pilku teko molongi liemo Pulu Yemone 'Ene mini pali kolangi.' nilimo. Nakolo 'Minimuni olio lipe taponjimbe kinie yunge tondolomone olio ou we konopu kerimenga uluma kolopili.' ningu toko konjingi liemo kolkolie ene molko konjiku mindi pungí.

14 Pulu Yemonga Minimuni memba andolemo kinie yuni nilimo mele pilku molemele yamboma Pulu Yemonga ambolangoma* molemelemonga, 1aku siku konde molonge,.

15 'Ene 1kelko, 'Pulu Yemo mini wale mundupu molamili.' ningu kelko piliengi!' nimbe ka kongono silimo mini te naa liringi, molo. 'Pulu Yemonga ambolangoma molangi.' nilimo Minimuni liringi. Kanu Minimuni olio lipe taponjilimomonga olione Pulu Yemondo "Tara." nimbu walsilimolo.

16 We oliolio pilipu "Tara." naa nilimolo. Yunge Minimuni olionga minimendo "Ene Pulu Yemonga ambolangoma molemele kene yundu "Tara." niei." nilimo kinie aku sipu nilimolo.

17 Olio yunge ambolangoma molomulu liemo pe yuni yunge yamboma tepa konjilimo monge melema "Moke tepo siembo." nimbelie olio simbela, Kirasi kinie pea limulú. Nakolo we naa simbe. Olio 'Pe yu pea yunge kolea peangana

tapu topo molopo konjemili.’ nimbu kinié Kirasi pea tapu topo mindili nombo molomulu liemo ‚Pulu Yemone yunge tepa konjilimo monge melema Kirasi simbe limbe kinie olio pea simbe limulúla,.

¹⁸ Na pilio, ‘Pulu Yemonga pa telimu kinie molopo konjimulú ulu peangama mona lenjimbe kanu uluma paa olandopa mele; kinié walemanga olio Kirasinge yamboma mindili nombo molemolo uluma paa maniendopa mele.’ nimbu pilio.

¹⁹ ‘Pulu Yemone ‘Nanga ambolangoma kangi peanga angilipili na kinie kamu tapu topo molamili.’ nimbé ulumu kanamili.’ ningu kanongendo Pulu Yemone terimu melema pali nokoko molemele.

²⁰ Sike Pulu Yemone terimu melema pali molko kenjilimele, nakolo melema eneno ‘Molopo kenjemili.’ ningulie molko naa kenjilimele, molo. ‘Ulu pe wendo ombá uluma kanangi nokoko molangi.’ nimbélie Pulu Yemone yuyu ‘melema tepa kenjipili.’ nimbe terimu.

²¹ Pe wendo ombá ulu peangamo kanongendo ‚yuni terimu melema pali, nokoko molemele akumu i sipe: Pulu Yemone olio ‘Tepo kenjembo.’ nimbélie ‘Olio kinie melema pali kolko purengi.’ nirimu, aku sipe yu olio kepe melema pali ka mele sirimumunge olio kinie melema pali wendo limbe kinie yunge ambolangoma ulu peangamo liku, molko konjingí mele yuni terimu melema palila kanu ulumu liku molko konjingíla.

²² Olio pilimolo, ‘Amboma ambolango kanoko lingíndu mindili nongo perelemele mele Pulu

Yemone terimu melema pali aku siku mele mindili noringi, yandopa kinié kepe mindili nongo pereko molemele.

²³ Melema mindi molola, olio Pulu Yemone Minimu ou kumbi lepa sipe pe melema pali simbe lipu nosimulu yamboma pea. I kangi sukundu mindili nombu perepo molopolie ulu pulu kerimene olio kundupe ka mele silimo aku kangimunge olio wendo lipe kangi te lupe, Kirasinge kangimu mele, sipe olio kamu kamu yunge ambolangoma tepa limbemonga* nokopo molemolo.' nimbu pilimolo.

²⁴ 'Sike kinié umbu kangine sukundu molopolie molopo kenjilimolo. Pe walse kangi te lupe lipu Pulu Yemonga ambolangoma kamu kamu molamili.' nirimulumunge Pulu Yemone olio lipe taponjipe mindili nolemelka aulkena wendo lirimu.* Nakolo 'I sipu kanomolo. I sipu molomolo.' nimbu pilimolo mele ou kanolemelkanje molo ou limelkanje 'I sipu limulú, molo i sipe wendo ombá.' nimbu pilipu nokopo molemelka aulke te naa lelka. Yambo naene melte ou lipe nosipelie 'Limbu.' nimbe pilipe nokopa molemoye? Aku naa telemolo

²⁵ nakolo kinié 'aku sipu limulú, aku sipu molomolo.' nimbu pilipu 'Aku walemo wendo ombá.' nimbu taka lepo nokopo molemolo.

²⁶ Akumunge ungu te pea pelemo: Olio konopukundu enge naa pelemo kinie Minimuni olio lipe taponjilimola. Olio Pulu Yemo kinie ungu nimulundu melema kinie, uluma kinie mawa temolo mele naa pilimolola; 'Yu kinie nambe tepo ungu nimulúnje?' nimbu, pilipu

sundulimolola kanumu. Olio ,aku sipu, pilipu sundupu molemolo kinie Minimuni pilipelie kere na nimulundu mindili sipu kapola naa nilimolo unguma yuni lipe sumbi sipe pilipelie Pulu Yemo kinie olionga nimbe pupe mawa tepa ninjilimo.

²⁷ Yambo konopumanga sukundu kanolemo Pulu Yemo Minimuni nimbé telemo ungumanga pulumu yuni pilimo. Pulu Yemone 'Uluma wendo opili.' nimbe pilimo mele Minimuni pilipelie olio lipe taponjipe olionga mawa tepa popo tonjilimomonga Minimuni olionga mawa tenjilimo ungumanga puluma Pulu Yemone pilimola.

²⁸ Olio pilimolo, olio Pulu Yemo konopu monjilimolo yamboma yuni 'ene kinie konopu lelio uluma teambo.' nimbe mako topa 'Pea molamili wai.' nimbe limo yamboma Minimuni olio 'Ulu te we wendo opili.' ni naa nilimo; 'Olio lipe taponjipe tepa konjimbe uluma mindi wendo opili.' nilimo, akumu olio pilimolo.

²⁹ Paa koronga ou Pulu Yemone yunge yambo molongema kanopalie 'Nanga malo komolayemo yuyu naa molopili, angenupili kinie pea molangi kene' nimbe 'Nanga yambo molonge.' nimbe kanopa mako torumu yamboma 'Nanga kangomo mele molangi.' nimbe panjirimu.

³⁰ Kanu kinie yuni aku sipe nimbe panjipe mako torumu yamboma 'Nanga yamboma molangi wai.' nirimu; 'Nanga yamboma molangi wai.' nirimu yamboma kanopalie enenga ulu pulu kerime siye kolopa, 'konopu sumbi nimbe pepili molemele.' nimbe kanorumu. 'Konopu sumbi nimbe pepili molemele.' nimbe kano-

rumu yamboma 'Nanga kolea peangana pea tapu topo molopo mele peanga nosilioma pea noseмили wangi.' nirimu.

³¹ Akumunge Pulu Yemone olio kinie telemo i nikiru mele pilipulie olione nambolka nimulúye? Pulu Yemo aku sipe olionga opa lkeraye molemomonga naene olio kinie opa pulue molopa manda topa manie mundumbeye? Tene manda molo.

³² Yuni yunge malo kepe olio 'naa simbu.' naa nimbe, olionga pali 'Lipe taponjipe kolo wangopa kolonjipili.' nimbe toyo topa sirimu. Pe yunge malo telumu olionga nimbe sirimu liemo aku sipe pe we melema pea pali konopu kimbu naa sipe olio toyo topa naa simbeye? Toyo topa simbela.

³³ Pulu Yemone 'Nanga yamboma molangi' nimbe mako torumu yamboma naene kote tenjimbeye? Pulu Yemone yuyu mindi ene kanopalie enenga ulu pulu kerimu siye kolopa, 'konopu sumbi nimbe peli yamboma molemele.' nimbe kanolemomonga yunge yamboma kote manda tenjimbe yambo te molo.*

³⁴ Pe kinié olio kote tenjipelie 'Nuni teko kenjinu kene pundu toko mongo liení.' naene nimbeye? Te molo. ‚Kirasi Yesusini kepe aku naa nimbé. ‚ Yu olionga nimbe kolonjirimu kanumu. Kolopalie pe yu Pulu Yemone topa makinjirimu yu lomboropa ola molopa ‚imbi ola molopili Pulu Yemo kinie melema nokombando ‚ Pulu Yemonga ki umbukundu purumu akuna molopa,* yuni Pulu Yemo olionga mawa tenjilimo.

³⁵ Kirasini olio konopu monjilimo aulkemo

naene manda pipi simbeye? Umbuni temba meltene manda pipi simbeye? Molo kamele mindili temba meltene manda pipi simbeye? Molo yambomane olio teko kenjingí ulu tene, molo engelene kolomolo kanumuni, molo gele wambale melema molo tomba kanumuni, molo meltene molo ulu tene olio topa konjimbe temba kanumuni, molo opa te wendo ombá kanumuni, kanu ulumanga pali tene Kirasini olio konopu monjilimo aulkemo manda pipi simbeye?

³⁶⁻³⁷ Tene manda pipi naa simbe, paa molo.

Sike Pulu Yemonga bokumuni umbuni aku sipema olio kinie wendo ombá mele nilimo, akumu i sipe:

‘Olio nunge yamboma molemolona alieli enene olio toko konjingí telemele.

Kongi konopu naa lelko we tolemele aku mele olio aku siku ‘tamili.’ ningu molemelela.’*

aku sipe bokumuni sike nilimo nakolo Kirasi yuni olio konopu monjilimona olio ‘Enge niengi.’ nimbe telemo kanu kinie olio mindili silimo ulu akuma olione topo manie mundulimolo, aku ulumane olio uluri naa telemo naa temba.

³⁸ Na pilio, ‘kololi ulu pulumuni, molo mololi ulu pulumuni, molo Pulu Yemonga mulu koleana angellomane, molo Setenenga kurumane, molo kinié pelemo ulumane, molo pe pemba ulumane, molo mele tondolomane,

³⁹ molo muluna paa ola melemane molo mana manie pelemomane, molo mele lupe lupemane pali kepe, Pulu Yemone olio konopu monjilimo aulkemo aku ulumanga pali tene manda pipi naa simbe, paa molo.’ nimbu akumu na tondolo

mundupu pilio. Pulu Yemone olio konopu mon-
jilimo aulkemo Kirasi Yesusi olionga Ailimuni
kamu akisinjirimu.

9

¹ Na Kirasinge yambo te moliona ungu sikemo
nikiru. Kolo naa tokoro. Konopuni pilip-
ulie, Mini Kake Telimuni nanga konopuna 'Sike
nikinu.' nikimu pilkirula.

²⁻³ Nanga angokeme, anda kolepalimene na
pea kalko liringi Isirele yambo* akuma, ɿenene
telemelemonga Pulu Yemone ene tepa kenjimbe,
kolea kerine molko kenjiku mindi pungine pilip-
ulie niliomone,ɿ 'Nanga konopuna paa kondo
kolopo alieli kamele umbuni kolopo mindili paa
nombo molio.' ɿakumu sike nikiru,ɿ. Aku-
munge 'Wendo liembo.' nimbu nane 'Nanga
Isirele yamboma lipu taponjembo.' nimbu
Pulu Yemone 'Ene molko kenjingi aulkena naa
pangi.' nimbe na Pollo 'Kirasi kinie pea molom-
bolo aulke puliona naa pambo.' nimbe pipi
sipe, 'Enenga kolo wangopo molopo kenjimb
aulkena pambo, ene nanga kolo wangoko molko
konjingi aulkena pangi.' nimbé aulke te lelkanje
nane Pulu Yemondo "Aku siku ni." nilke, nakolo
aku sipe nimbé aulke te naa lemo.**

⁴ Ou Pulu Yemone Isirele yamboma mako topa
'nanga ambolangoma molangi.' nimbe tepa
lirimu ulumu kinie* Pulu Yemonga pa telimu
kinie, ungu anju yando nimbe panjipe mi lerimu
unguma kinie,** Mosisini ungu mane sirimu
ungu manema kinie,*** Pulu Yemo popo toko
kapi ningi aulkemo kinie, 'Ene kinie i sipu i sipu

tembo.’ nimbe panjirimu unguma kinie, ime pali enenga.

⁵ Pulu pulu anda kolepa ye ailime* Isirele yamboma enengala. Pulu Yemone ‘Ene molopa konjimbe ye te lipu mundumbu.’ nimbe mako torumu ye nomi Kirasimu** mana ye molombando anda kolepalimene yandopa kalko liringi yambo tene ye nomi Kirasimu yu merimuna yu enenga talapena suku molorumula.*** Yu melema pali nokopa molemo Pulu Yemo. Yu taki taki kapi nimbu siye naa kolopo imbi ambolopo ola linjemili. Aku sipe tepili.

⁶ 1Anda kolepa, Isirelene kalopa lirimu yambo nanga angenupili mare aisili Pulu Yemo bulu silimelemonga sike Isirele yamboma naa molemelemonga 1na ene kanopo kondo telemo nakolo, aku sipu nikirumu ‘Pulu Yemone Isirele yamboma kinie “Tembo.” nimbe panjirimu ungumu kamu manie pumu.’ nimbu naa nikiru. 1Pulu Yemone “Tembo.” nimbe panjirimu ungu akumu Isirele yambo sikemanga ungumu, akumunge yunge ungumu sike kamu manie naa pumu.* We pelemo.

⁷ “Eporayamone kalopa lirimu yamboma pali* Pulu Yemonga ambolangoma molemele.” manda naa la nimulú. Ou Pulu Yemone Eporayamondo aku sipe nimbelle nimbendo:

“Aisakene kalopa limbe yamboma mindi imbi
lelko

‘Eporayamone kalopa lirimu yamboma.’
ningí.”**

nirimu.

⁸ Aku ungumunge pulumu i sipe: “Olio Eporayamone kalopa lirimumunge Pulu Yemonga ambolangoma molemolo.” manda naa ningi. Pulu Yemone Eporayamondo ‘Yamboma kinie tembo.’ nimbe panjirimu ungumu, ‘Sike.’ ningu tondolo munduku pilimele yamboma mindi, Pulu Yemone ‘Eporayamonga ambolangoma.’ nimbe kanolemo.

⁹ Pulu Yemone “Tembo.” nimbe panjirimu ungumu i sipe: “Wale ‘wendo ombá.’ nikirumu wendo ombá kinie kelepo yando ombó kinie, nunge emena, Serane kango te memba.” nirimu.*

¹⁰ Akumu mindi molo. Ulu te peala i sipe: ‘Eporayamonga malo Aisakenga menu, Repekane merimu kangotolonga lapa telumu mindi, akumu olionga anda kolepa Aisake kanumu.

¹¹⁻¹² Akumu sike nakolo olo pakilieme kangotolo ou naa meringi kinie, ou ulu keru peangama naa pilku teangili kepe Pulu Yemone Repekando nimbendo: “Komomone akiliomonga kongono kendemande tenjimbe.” nirimu. Pulu Yemone yuyu alieli pilipe ‘wendo opili.’ nimbe mako tolemo mele pilipeli aku nirimu. Kangotolone ulu teringili mele kanopa naa apurupe, yu yunge konopuni mindi pilipe mako topalie aku sipe nirimu.*

¹³ Aku sipe Pulu Yemonga bokuna ungu te molemo, akumu i sipe:

‘Pulu Yemone nimbendo:’
 “Jekopo konopu monjipu
 ‘Nanga yemo molopili.’ nilio,
 nakolo Iso kanopo keru kanopo

„Teluna naa molambili.‘, nilio.” nirimu.*
nimbe bokuna molemo.

¹⁴ Pulu Yemone aku sipe terimu ulumunge olione nambolka nimulúye? “Pulu Yemone aku sipe terimu mele lawa tepa, tepa kenjirimu.” nimulúye? Akumu paa manda molo. Yuni tepa naa kenjirimu.

¹⁵ Aku ulumunge Pulu Yemone Mosisindu nimbendo:

“Nane nanu yambo te
„tepa kenjimbe kinie kanopolie,
‘Kondo kolopo ‘Mindili naa nopili.’ nimbú.’
konopu lembo yambomo
kondo kolopo ‘Mindili naa nopili.’ nimbú.
Nane nanu yambo te
„umbuni pemba kinie kanopolie,
‘Kondo kolopo lipu taponjimbu.’
konopu lembo yambomo
kondo kolopo lipu taponjimbu.”*
nirimu.

¹⁶ Akumunge yambo tene ‘Pulu Yemone na ‘yunge yambomo’ nimbe mako topili.’ konopu lemomonga Pulu Yemone ‘yunge’ nimbe mako naa tolemo. Molo yambo tene ‘Na mako topili.’ nimbelle mindili sipe ulu telemo akuma kanopa mako naa la tolemo. Pulu Yemone yuyu, yunge kondo kolemo akumuni mindi aku telemo.

¹⁷ Aku ulumunge* Pulu Yemone „Mosisinge kerena, Isipi ye nomi kingimundu nirimu ungumu Pulu Yemonga bokuna molemo akumu i sipe:

“ ‘Nu kinie tembo mele yamboma kanoko nanga tondolomo kanangi.
Nanga imbimu ola molopili temanemo

ma koleamanga pali toko molangi.' nimbu
 'Nu Isipi yambomanga
 ye nomi kingimu molani.' nirindu."**
 nirimu.

¹⁸ Akumunge ꞵkinié olio pilimolo:ꞵ 'Pulu Yemone
 'Yambo te kondo kolombo.' konopu lemo yam-
 bomo sike kondo kolemo. ' 'Nanga ungumu naa
 pilipe kara pupe molopili.' nimbú.' konopu
 lemo yambomo sike aku sipe molemo.' ꞵnimbu
 pilimolo.ꞵ

¹⁹ Akumunge kinié ene yambomanga tene
 na walsipe pilipelie nimbendo: "ꞵPulu Yemone
 aku telemo, liemo olio ulu kerime telemolo
 mele kanopalie olio nambemuna "Teko kenjil-
 imele.' nilimoye? Pulu Yemone konopuni pilipe
 'Tembo.' konopu lemo mele naene manda
 'Molo.' nimbéye?" nilke.

²⁰ ꞵAku nilkela, nakolo mana yambo naene
 Pulu Yemone ulu telemomanga "Teko kenjikinú."
 nimbe iri tombaye? Yambo tene melte tepa
 mimi temba kinie kanu melemone yambomondo
 "Na nambemuna aku siku teko mimi tekenoye?"
 nimbé kinie papuye?*

²¹ Mane mingi tepa mimi telemo ye tene
 mingi talo tepa mimi tepalie ulu aili te wendo
 ombá kinie kongono simbendo mingi peanga
 te tepa mimi tepa, we walemanga kongono
 mingi te tepa, aku telemomo papu naa telemoye?
 ꞵAkumu yunge konopuni pilipe telemo.ꞵ

²² Aku liemo Pulu Yemone aku sipe manda
 naa tembaye? Pulu Yemone 'Nanga mumindili
 kolio mele mona wendo opili. Nanga tondolomo
 kanangi.' nimbe, mele 'Tepo kenjimbu.' konopu

lemo melema tepa kenjimbe walemo wendo ombá kinie tembando wale aisili we lepili siye kolemo akumu kapola moloye?

²³ „Aku temba nikirumu, ‘Yunge pa telimu kinie tondolomotolo kanoko, yunge molopa konjili ulumu kanangi.’ nimbe melema pe lepa konjipe yunge pa teline lembama koronga ou tepa mimi tepa nosinjirumu aku melema yu kondo kolomba melema temba kinie kapola moloye?

²⁴ ‘Melema kondo kolombando temba melema.’ nikiru akuma olio mana yambo Pulu Yemone mako torumu yamboma. Olio Juda yambomanga mare manjipe molo. We yambo lupemanga mare pea.*

²⁵ Akumundu Pulu Yemone ou nirimu Osiane bokuna torumu molemo mele i sipe:

“Nanga yambo naa moloringime

‘Ene nanga yamboma.’ nimbú.

Yambo na konopu naa monjirinduma

‘Na konopu monjilio yamboma.’ nimbú.”*

nirimu.

²⁶ “Kolea tenga ‘Ene nanga yamboma molo.’

nirindu aku koleana

‘Konde molopa mindi puli ulu pulumu

pelemo Pulu Yemonga ambolangoma.’* nimbú.”

nirimula.

²⁷ Aisayane Isirele yamboma moloringi mele pilipelie nimbendo:

‘Isirele yamboma „sike aisili molemele nakolo,

nomú kusa kélona okiya mele kapola

molemelkanje

„kepe wema pali kolonge kinie,

Pulu Yemone paa layetolo mindi

lipe taponjimbe kinie
 enenga koleana altoko puku ,kapola, molonge.*
 28 Yawene mana yambomanga kote
 popenge tepa pilipelie
 enenga ulu telemelemanga sumbi sipe
 kamu pundu topa mindili simbe ,akumunge,
 aku sipe Isirele yamboma layetolo mindi
 lipé taponjimbe.’*

nirimu.

29 Ou Aisayane nirimu mele aku sipe wendo
 orumu kanumu:

‘,Pulu Ye, Paa Engema Pali Pelemo Ailimuni
 olio pali topa konjipe

olionga yambo mare ‘we konde molko
 yandopa yamboma kalko liengi.’ naa nilkenje
 kolea aili Sodomu kinie Gomoratolonga
 yamboma torumu pali koloringi
 te konde naa moloringi mele*

olio aku sipu te konde paa naa molemelka.’**
 nirimu.

30 Aku liemo kinié olione nambolka nimulúye?
 ,I sipu nimulú:, Isirele yambo naa molemele
 yambo lupemane ‘yambo sumbi nilime mo-
 lamili.’ ningu mindili siku uluma naa teko
 moloringi aku yamboma Pulu Yemone ‘yambo
 sumbi nilime’ nimbe kanorumu. Pulu Yemonga
 ungumu ‘Sike.’ ningu tondolo munduku
 piliringimunge mindi Pulu Yemone ‘ene yambo
 sumbi nilime.’ nimbe kanorumu.*

31 Nakolo ,Pulu Yemone ‘nanga’ nimbe mako
 torumu, Isirele yambomane ‘Olio Pulu Yemone
 ‘yambo sumbi nilime’ nimbe kanomba ungu

mane te kanopo teamili.' ningu molkolie ,te naa lerimuna, koroko keleringi.

32 Nambemuna yambo sumbi nilime naa moloringiye? Ene Pulu Yemonga unguma 'Sike.' ningu tondolo munduku naa piliringi akumunge ene yambo sumbi nilime naa moloringi. Ene eneno 'Mindili sipu ulu peangama temolo kinie olio 'yambo sumbi nilime' nimbe kanomba.' konopu leringimunge ,Pulu Yemone 'ene yambo sumbi nilime' nimbe naa kanorumu,. 'Yambo tele male tonjilimo kou' akumuni ene topa manie mundurumu.*

33 ,Aku koundu, Pulu Yemonga bokuna ,Aisayane torumu, ungu te molemo, akumu i sipe:

'Pilieyo! Yamboma tele male tonjilimo kou te, yamboma topa manie mundumbe kou te, nane Mulu Sayono* ola lepili nosirindu. Kanu koumu molemo yemo 'Yu sike ,Pulu Yemone 'Olio nokopili.' nimbe lipe mundurumu ye nomi Kirasimu,.' ningu** tondolo munduku pilingi yambomane ,yuni sike lipe taponjimbemonga, pe 'Yu kolo tokomo.' ningu konopu keru panjingi aulke te naa lemba.'*** nimbe bokuna molemo.

10

1 Angokeme, 'Nanga pulu lemo Isirele yamboma mindili nolemelka aulkena wendo ongo, yu kinie pea molko konjingi aulkena pangi.' konopu lepo ,na Pollone, Pulu Yemo alieli mawa tepo molio.*

² Enene Pulu Yemone “Teai.” nilimo uluma ‘Tondolo mundupu teamili.’ ningu telemele mele na kanopo manda nimbu simbu nakolo Pulu Yemone kanopa peanga kanolemo uluma naa pilku konjilimele akumunge aku sipu mawa tepo molio.

³ Pulu Yemone ‘yambo sumbi nilime.’ nimbe kanolemo mele naa pilku, ene eneno pilku ‘I sipu temolo kinie yambo sumbi nilime molomolo.’ ningu pilku teringi. Akumunge ‘Pulu Yemone ene ‘yambo sumbi nilime’ nimbe kanolemo ulumu teamili.’ naa niringi.

⁴ Kirasini ‘Yamboma,’ ‘Na sike lippe taponjipe, mindili nolemelka aulkena wendo limo.’ ningu, tondolo munduku pilimele yamboma pali Pulu Yemone ‘yambo sumbi nilime’ nimbe kanopili.’ nimbe, ‘Mosisini Pulu Yemonga,’ ungu manema, ‘sirimuma,’ nga tondolomo Kirasini ‘manie pupili.’ nirimu kanumu.*

⁵ Mosisini sirimu ungu manema pilku liku tengge yamboma Pulu Yemone ‘yambo sumbi nilime’ nimbe kanomba mele Mosisini boku topalie nimbendo:

“Ungu manema, ‘pali,’ pilku konjikulie sumbi siku tengge yamboma aku tengemonga molko konjiku mindi pungí.” nirimu.*

⁶ Nakolo ‘Yesusi Kirasi,’ sike, ‘nanga nimbe tenjirimu,’ ningu tondolo munduku pilimelemonga Pulu Yemone ‘yambo sumbi nilime.’ nimbe kanombamonga ungu te i sipe molemo:

“Ene eneno konopuni pilkulie,
‘Naene (Kirasini mana manie lipu membo wambo.’

nimbe) mulu koleana ola pumbeye?’
ni naa niengi.”*

ungu te aku sipe molemo.

⁷ Molo i siku ningi:

“ ‘Naene (Kirasi kelepa kololi koleana wendo lipe memba ombando) yambo kololime pulimele koleana manie pumbeye?’ ni naa niengi.”*
nimbe molemo.

⁸ 1_Aku sipe ungumu manda molo. Pulu Yemone yambo sumbi nilime nimbe kanole-momonga, ungumu nambolka nimbe mole-moye? I sipe nilimo:

“Ungumu ene kinie nondopa molemo.

Enenga kerena molopa konopuna pelemo.”*

nilimo. Aku ungu nirimumu ‘1_Kirasi, sike 1_olionga lipe taponjilimu,.’ nimbu tondolo mundupu pilimolo ungumu olione andopo nimbu silimolo ungu kanumu. Akumu i sipe:

⁹ Enene sumbi siku “Yesusi yu nanga Ailimu.” ningu siku, enenga konopuna ‘Yu kolorumu kinie Pulu Yemone yu ono koleana topa mak-injirimu.’ ningu tondolo munduku pilimele kinie Pulu Yemone lipe taponjipe ene mindili nolemelka aulkena wendo lipe, yu kinie pea molko konjingi aulkena lipe monjimbe.*

¹⁰ Konopuni 1_‘Yesusi sike nanga nimbe kolon-jirimu kinie Pulu Yemone sike yu topa mak-injirimu. Yu nanga Ailimu.’ ningu, tondolo munduku pilimele yamboma aku siku pilimele-monga Pulu Yemone ene kanopalie, enenga ulu pulu kerime siye kolopa ene ‘yambo sumbi nilime.’ nimbe we kanomba. Konopuni ningu

pilimele mele ‘Yamboma piliengi!’ ningu kere-mone ningu silimelemonga Pulu Yemone ene lipe taponjipe mindili nolemelka aulkena wendo lipe yu kinie molko konjingí aulkena lipe monjilimo.

¹¹ Akumu Pulu Yemonga bokuna ungu te molemo mele i sipe:

‘ ‘Yu sike ılipe taponjimbe,ı.’ ningu tondolo munduku pilimele yambomane ıyuni sike lipe taponjimbemonga, pe ‘Yu kolo tokomo.’ ningu konopu kerı panjingí aulke te naa lemba.’* nilimo.

¹² Bokuna ‘tondolo munduku pilimele yamboma’ nilimo akumu Juda yambomando mindi naa nilimo. Juda yamboma naa molemele yambomando* kepe pali nilimo. Ye aili telumu olionga pali ye Ailimu akumunge olio pali telu sipe nokolemo. Ailimu yu walsiku ‘Na liku taponji.’ ningu mawa telemele yamboma pali aili tepa, tepa konjilimo.

¹³ “Ailimu imbi lelko walsiku ı‘Liku taponji.’ ningu,ı mawa telemele* yamboma pali yu sike lipe taponjipe mindili nolemelka aulkena wendo lipe yu kinie pea molko konjingí aulkena lipe monjimbe.”** akumunge olio pali telu sipe nokolemo.

¹⁴ Aku liemo ‘Yu sike. ıYuni sike lipe taponjipe mindili nolemelka aulkena wendo limbe.ı.’ ningu tondolo munduku naa pilkulie “Liku taponji.” ningu nambe teko yu walsingíye? Yuni enenga nimbe tenjirimu, yu molemo mele temanemo naa pilkulie ‘Yuni lipe taponjimbe.’ ningu

nambe teko tondolo munduku pilingíye? Yambo tene yuni enenga nimbe tenjirimu, yu molemo mele nimbe naa simbe kinie ene nambe teko pilingíye?

¹⁵ “Ungumu ningu sipai!” nimbe lipe naa mundumbe kinie ene nambe teko ungumu puku ningu singíye? Aku sipe Pulu Yemonga bokuna ungu te molemo, akumu i sipe:

“Yamboma ungu peangamo ningu singíndu kimbu kongono teko olemele akuma yambo paa peangama.”*
nilimo.

¹⁶ Nakolo Isirele yambo mare temane peangamo pilku naa liringi. Akumunge Aisayane nimbendo:

“Ailimu, nunge ungu andopo nimbu símulumu namelene ‘Sike.’ ningu tondolo munduku piliringiye?”*
nirimu.

¹⁷ Akumunge Pulu Yemonga ungu ningu silimele pilimele aku ulumuni yambomane ‘,Kirasi, sike. ,Yuni sike na lipe taponjipe mindili nolka aulkena wendo limbe.’ ningu tondolo munduku pilimele aulkemo akisinjilimo. Ungu ningu silimele pilimele akumu Kirasinge ungumu.

¹⁸ Nakolo nane walsipulie: ‘Isirele yamboma ene ,i ungumu, naa piliringiye?’ nimbu walsikiru. Molo, ,aku naa nikiru,. Ene paa sike piliringi. ,Akumu Pulu Yemonga bokuna ungu te molemo; ,

“Kerena niringi unguma yambo moloringi ma koleamanga pali wendo omba purumu. Enenga unguma koleamanga pali piliringi.”*

ᵐungu te aku sipe molemo.ᵐ

¹⁹ Altopo ungu te walsipulie: ‘Isirele yamboma i ungumunge pulumu naa piliringiye?’ nimbu walsikiru. Molo. Paa sike piliringi. Mosisini ᵐIsirele yambomando Pulu Yemonga,ᵐ ungu te nirimumu ou niembo:

ᵐPulu Yemone nimbendo:ᵐ

“ ‘ᵐNa Pulu Yemone ‘ene Isirele yamboma mindi tepa konjimbe.’ konopu lemele mele pilipulie enene, ‘Yambo talape imbi naa mololime.’

ningu kanolemele yamboma

ᵐtepo konjimbu kinie,ᵐ

molko konjingimunge kanokolie

ene Isirele yambomane

kanu yamboma kinie konopu keru panjiku

ᵐ‘Olio aku sipe tepa konjipili kene

yunge ungumu pilipu

yu bulu naa siemili.’ niengi.’, nimbú.

‘Nane ᵐene Isirele yamboma

lipu taponjembo.’ nimbu molio mele

enene, ‘Yambo talape konopu naa peli

molko kenjilimele yamboma.’

ᵐningu kanolemele,ᵐ yamboma

lipu taponjimbu kinie

molko konjingimunge kanokolie

nane ‘ene Isirele yambomane akuma kanoko

mumindili kolko,

ᵐ‘Olio aku sipe tenjipili

yu molemona pamili,.’ niengi.’ nimbú.”*

nirimu.

²⁰ ᵐSike Isirele yambomane ‘Olio manjipu Pulu Yemonga yamboma molemolo.’ ningu piliringi

nakolo, Aisayane kepe aku sipe ɿsirele yamboma, pipili naa kolopalie ɿPulu Yemonga, ungu te ɿsirele yambo talape ulsukundu yambomando, sumbi sipe nimbendo:

“Na ‘koropo kanamili.’ naa niringi yambomane na kanoko lenjiringi.

Na ungu te walsiku naa piliringi yamboma

‘Na kanangi.’ nimbu ene moloringine

ombo mona molorundu.”*

nirimu.

²¹ Isirele yambomando Aisayane ɿPulu Yemonga, ungu te pea nimbendo:

“Nanga ungumu naa pilku liku

kara pulimele yambomando

nane alieli “Wangi.” nimbu

koronga ou kepe kinié yandopa kepe

kangulupu limbu tepo angilio.”*

nirimu.

11

¹ Akumunge nane ɿene, walsikuru: Pulu Yemone yunge Isirele yamboma bulu sipe mundupe kelerimuye? Paa molo! Na ɿPollo, Isirele ye tela, Eporayamone kalopa lirimu ye te, na Benjaminge yambo talapemonga ye te.* ɿNa bulu sipe mundupe naa kelerimu kanumu.

² Pulu Yemone yunge yambo pe molonge mele ou pilirimu* kanu yamboma mundupe naa kelerimu. ɿPulu Yemone ungu umbu tonjirimuma pilipe yamboma nimbe sirimu ye, Illainjane terimu mele temane Pulu Yemonga bokuna molemomo ene naa pilimeleye? Illainjane Isirele

yambomane teko kenjiringi mele Pulu Yemondo
tondolo mundupe nimbe sipelie nimbendo:

³ “Ailimu, nunge ungu umbu tonjilinoma
pilku andoko ningu silimele yema* toko konjiku,
nu popo toko kalemele poloma
toko bulsuku teko kenjiringi.
Kinié na telumu mindi ,nunge ye, moliomo
toko konjingí tekemelela.”
nirimu kanumu.

⁴ Nakolo Pulu Yemone yundu pundu topa nam-
bolka nirimuye? Yuni nimbendo:
“Yambo sepene tausini molemele akuma
nane nokoliomonga enene ‘olio nokolemo
pulu yemo’ ningu kolo toli Belenga*
kumbikerena tamalu peko popo naa tolemele.”
nirimu.**

⁵ Aku sipela kinié kepe Pulu Yemone ,Isirele,
yambo mare layetolo we kondo kolopa ‘nanga
yamboma molangi.’ nimbe mako torumuna
molemele.*

⁶ Pe yuni yuyu ene we kondo kolopalie ‘Yunge
yamboma molangi.’ nimu liemo enenga kon-
gono telemelkamonga uluri naa telka.* Ene kon-
gono tengemonga yuni kanopalie ‘Nanga yam-
boma molangi.’ nimu liemo yuni yamboma
we kondo kolopalie, ‘Nanga yamboma molangi.’
nilimo aku we kondo kololi ulumu sike we kondo
kololi ulumu molo.

⁷ Aku liemo kinié olione nambolka nimulúye?
Isirele yambomane ,Pulu Yemo kinie kapola
kapola molko yuni ene ‘yambo sumbi nil-
ime’ nimbe kanomba ulumu,* ‘Paa liemiliya!’
ningu kongono mindili siku teringi nakolo naa
liringi akumu ,Pulu Yemone yuyu konopuni

pilipe, mako torumu yamboma liringi. We
 ɽIsirele, yamboma konopu pipi sirimumunge
 Pulu Yemonga ungumu pilingi aulke te naa
 lerimu.**

⁸ Akumunge ungu te ɽPulu Yemonga, bokuna
 toringi molemo, akumu i sipe:

“Pulu Yemone ene
 ʼkonopu naa peli yamboma mele molko,
 mongone melema naa kanoko,
 komuni unguma naa piliengi!’ nirimu akumu
 pe kinié kepe yandopa yandopa
 aku siku molemele.”*
 nimbe molemo.

⁹ ɽKanu yamboma Depisini ‘Yunge opa touma
 molangi.’ nirimu mele molonge., Depisini
 ɽyunge opa touma molonge mele, ungu te i sipe
 nimbendo:

“Enenga langi nongo molonge koleamo
 kera mamuli anjili koleamo mele lepa,
 yambo tepa a tonjilimo melte mele lepa,
 enene teko kenjilimelemonga
 pundu topa umbuni simbe mele te lepili.

¹⁰ Enenga mongomane ‘melema naa kanangi.’
 nimbe pipi sipe, sumbulu topa,
 alieli ene umbuni aili teko mengemonga
 enenga buluma langopa olkondo sukundu opili
 molko mindi pangi.”*
 nirimu.

¹¹ Akumunge na ungu te pea walsikirula:*
 ɽIsirele yamboma, molko kenjiringi kinie kamu
 molko kenjiringiye? Paa molo! Isirele yamboma
 Pulu Yemo kinie teko kenjiku bulu siringimunge
 Pulu Yemone yambo lupemando lipe tapon-
 jipe ‘Mindili nolemelka aulkena wendo ongo,

na kinie pea molko konjingí aulkena pangí.' nimbe lipe monjirimu. 'Na yambo lupema lipu taponjimbu kinie Isirele yamboma kanokolie konopu kerí panjiku 'olio yu kinie kapola kapola molemelkanje papu.' niengi.' nimbe aku terimu.**

¹² Nakolo Isirele yambomane Pulu Yemo kinie teko kenjiku bulu siringimunge Pulu Yemone ma koleana pali yamboma paa tepa konjirimu, Isirele yambomane Pulu Yemonga ulu peangama munduku keleringimunge yambo lupema kinie ulu peangama terimu. Aku liemo Isirele yamboma Pulu Yemo molemona kelko ongo yunge talapena sukundu molonge kinie yamboma kinie pali ulu peanga aisili olandopa olandopa temba.

¹³⁻¹⁴ Ene Isirele yamboma naa molko yambo lupe molemelema, nane kinié enendo nikiru. Na yambo lupemanga nimbe Kirasini lipe mundurumu yemo* moliomonga yambo lupema ,ungu peangamo, nimbu silipu andolio mele 'Nanga Isirele yambomane kanokolie "Ene malo." ningu kumu panjikulie mindili nolemelka aulkena wendo ongo Pulu Yemo kinie pea molko konjingí aulkena pangí.' nimbu Yesusini na 'yambo lupemanga' nimbe lipe mundunjirimu yemo molio mele yamboma pali nimbu silipu andolio.

¹⁵ Pulu Yemone Isirele yambomando "Naa ongo anju pai." nirimuna mana yamboma pali yu molemona sukundu puku molko konjiku mindi pungí aulkemo wendo orumu. Aku sipe Isirele yamboma molko konjingí aulkemo manie purumumunge yambo lupema molko konjingí

aulkemo wendo orumuna nanga Isirele yamboma ene Pulu Yemone altopa sukundu limu liemo kololi ulu pulumu manie pupelie molopa mindi puli ulu pulumu paa kamu kamu wendo ombá.

16 Pillawa kalongendo pillawa topele tolemelemonga mare ou wendo liku Pulu Yemo popo toko silimele akumu* Pulu Yemonga pillawa kake telimu lemo liemo pillawa we lemoma pali kepe Pulu Yemonga pillawa kake telime lemola. Unju tenga pulkenoma Pulu Yemonga kake telime liemo unjumu pali Pulu Yemonga unju kake telimula.**

17-18 Unju ollipi peanga poniena angilimomonga kola mare* Pulu Yemone langopa ele tepalie, ene yambo lupema lamana unju ollipi keru angilimomonga kolama mele moloringimunge kola mare langopa unju ollipi peangamonga lipe waka maka suku panjirimumunge enene 'Unju peangamonga kola maniendopa, olio olandopa molemolo.' ningu konopuni naa piliengi! Kola peangama kinie unju peangamonga langi norumu langime ene kinie pea nolemelemonga enene 'Unju peangamonga kola maniendopa, olio olandopa molemolo' ningu konopumuni naa piliengi! Aku siku konopu leringi liemo i siku piliengi: 'Ene unju kolamane unjumunge pulkenoma Langi naa silimele. Unjumunge pulkenomane Ene kolama langi silimo.' konopu leayo.**

19 Nakolo pe ene Isirele yambo naa molelemelemané, ningindu: "Pulu Yemone 'Olio kola kerime lipu unju peangana panjembo.' nimbe unju

peangamonga kola mare langopa ele terimu.” ningi.

²⁰ Aku sikela. Nakolo unju peangamonga kola langopa ele terimu akumane ɿPulu Yemone ‘Ene nokopili.’ nimbe lipe mundurumu ye nomi Kirasimu ‘Yu sike orumu.’ ningi, tondolo munduku naa piliringimunge Pulu Yemo yuni ene langopa ele terimu; ene unju kerimunge kolama enene ɿ‘Yu sike orumu.’ ningi, tondolo munduku pilimelemonga* aku siku angilku konjilimele. Aku sike nakolo ‘Olio peanga.’ ningi enenga imbi ambolko ola naa liku kara puku naa molangi. Pipili kolko pilku konginjiku molayo.

²¹ Pulu Yemone unju peangamonga kolama ɿkondo naa kolopa, we angilipili siye naa kolopa, langopa ele terimumunge ene kepe aku sipe we angilipili siye naa kolomba kene kara puku naa molayo.

²² Imu konopuni pilku molayo: Pulu Yemone yamboma kinie ulu peangama tepa mindili silimo uluma tepa peatolo telemo. Yu munduku keleringi yamboma mindili sirimu, nakolo enene yu kanopa peanga kanopalie ene tepa konjimbe uluma teko molongi liemo yuni ene kinie ulu peangama terimu mele sike aku sipe temba. Aku naa tengi liemo ene langopa ele tembala.*

²³ Pe unju kola ou langopa ele terimuma konopu alowa teko altoko ɿ‘Ye nomi Kirasimu yu sike orumu.’ ningi, tondolo munduku pilingi liemo unju langorumuna kelepa topa monjimbe. Pulu Yemone kanu kolama aku sipe manda temba.

²⁴ Ene pilimele, ene lamana unju ollipi ker-

imunge kolama Pulu Yemone langopa unju ollipi peanga poniena umbu topa nokorumu, kanumu enenga unjumu molo, akumunge ene panjirimu. 'Aku sipe mele kapola naa temba.' ningu naa telemele kanumu. Aku terimu kinie kapola orumu liemo unju peangamo yunge kolama kelepa lipe topa monjimbe kinie paa kapola naa angilimbeye?

²⁵ Angokeme, Pulu Yemonga ungu pulu te ou lopi tepa perimumu ene naa pilingí kinie kapola naa temba. 'Enene 'Olio pilipe konginjili yamboma molopo unguma pali pilimolo.' ningu naa piliengi!' nimbu kanu ungu pulu lopi tepa perimumu piliengi nimbu siembo. Akumu i sipe: Isirele yambomane pali Pulu Yemonga ungumu 'Sike.' ningu pilku lingí aulkemo kamu kamu pipi naa silimo. Pulu Yemone yambo lupe mako torumu yamboma pali yunge talapena sukundu sukundu olemele kinie mindi Isirele yambomanga konopuma isili ou pipi silimo.*

²⁶ Yambo lupema Pulu Yemonga talapena sukundu ongo pora singí kinie Pulu Yemone yunge Isirele yamboma pali lipe taponjipe mindili nolemelka aulkena wendo lipe yu kinie pea molko konjingí aulkena lipe monjimbe.*
 ıPulu Yemongaı bokuna ungu te aku sipe nimbe molemo, akumu i sipe:

'ıPulu Ye Yawene nimbendo:ı

" 'Isirele yamboma kamu molko naa kenjengi!' nimbe

lıpe taponjimbe yemo Jerusalleme** molopalie ombá.

Kanu yemone

Jekopone kalopa lirimu yambo talapemo
 Pulu Yemonga ungumu naa pilku
 bulu siku molemele mele 'munduku kelko
 konopu alowa teangi.' nimbe lipe taponjimbe.
 27 Nane 'enenga ulu pulu kerime manie pupili.'
 nimbú walemonga
 aku sipu aku ungumu nimbu panjipu mi lembo."
 nirimu.]*
 nimbe molemo.

28-29 Pulu Yemone yambo tendo "Yu nanga
 yambomo molopili." nimbe mako topalie kelepa
 konopu alowa naa telemo. "Yu tepo konjimbú."
 nimbe panjilimo unguma konopu alowa naa tepa
 siye naa kolemo akumunge Isirele yambomane
 Yesusinge, temane peangamo naa pilku liku
 bulu siringimunge Pulu Yemo Isirele yamboma
 kinie opa pulue molemele akumunge ene yambo
 lupema lipe taponjipe Pulu Yemonga yamboma
 molonge aulkemo akisinjirimu. Nakolo Pulu
 Yemone Isirele yambomanga pulu pulu anda
 kolepalime konopu monjipe 'Enene kalko lingí
 yamboma 'nanga yamboma molangi.' nimbú.'
 nimbe mako torumu mele pilipelie kinié Isirele
 yamboma konopu monjipe molemo.

30 Ene yambo lupemane ou Pulu Yemone
 "Teai." nirimu mele pilku liku naa teko su siringi
 nakolo Isirele yambomane Pulu Yemone "Teai."
 nirimu mele su siringimunge Pulu Yemone ene
 yambo lupema we kondo kolemo.

31 Aku sipela Pulu Yemo ene yambo lupema we
 kondo kalemomonga Isirele yambomane Pulu
 Yemonga ungu naa pilku liku su silimele. Nakolo
 we molo. Pulu Yemo yuni Isirele yamboma

we kondo kolombala. Ene yambo lupema Pulu Yemone we kondo kolemo mele aku sipe yuni Isirele yamboma kepe we kondo kolombando Isirele yamboma ene yunge ungumu liku su silimelela.

³² Yamboma pali Pulu Yemone ‘We kondo kolambo.’ nimbelie ‘Ene pali ou ungu ta niengi.’ nirimu.

³³ Olionga Pulu Yemo paa molopa konjilimo. Yu molemo mele olione pilipu sundulimolo. Mulúmu* paa olandopa lemo olione yu kapola naa manda manjimulú mele aku sipela Pulu Yemo yunge ulu peanga telemoma kinie yunge konopumu kinie yunge pilipe konginjilimu kinie paa aisili pelemo, olione manda pilipu naa limulú.** Yu konopumuni pilipe nilimomanga puluma olionga yambo tene paa manda naa pilipu nilimolo; yu aulke pulimoma paa manda naa kanopo lenjilimolo.***

³⁴ “Naene Ailimu konopu lemo mele pilimoye? Molo naene unguma kinie, uluma kinie, Ailimu lipe ora simbeye?”*

³⁵ “Molo naene ‘Yuni na mele pundu topili kene nane yu kinie elou teambili.’ nimbe yu melte we sirimuye? ‘Yambo te molo.’”*

³⁶ Yu melema pali terimu Pulu Yemo; yu melema pali enge sipe nokopa molemo; melema pali yunge mindi. Kinié kepe pe alieli kepe olione ‘Yu paa olandopa yemo. Yunge imbi

melemanga pali paa olandopa molemo.' nimbu
 yu kapi nimbu
 imbi ambolopo ola linjilipu mindi pamili.
 Sike aku sipe tepili.

12

¹ Akumunge* angokeme, nane enendo tondolo mundupu nikiru: "Pulu Yemone olio kondo kolopa 'Naa tambo.' nilimo kene ,yambomane kongi kinie kera kinie paa kake telime Pulu Yemo popo toko kalko siringi yuni kanopa peanga kanopa lirimu mele, enene 'Pulu Yemo popo tamili.' ningu ene eneno konde molangi kangi pali ulu pulu keru te naa pepa kake tepili yu siengi." nimbu mawa tekero. 'Pulu Yemo kapi nimbu yunge imbi ambolopo ola linjemili.' ningu aku teangi.**

² Aku tekolie enenga kangimene altoko we mana yambomanga konopu lelko uluma telemele mele manda lelko naa teayo. 'Pulu Yemone olio konopu kondema sipili.' ningu alowa teko konopu lupe lelko ulu lupe teko molayo. Aku siku tengi liemo enene Pulu Yemone 'Ulu teangi.' konopu lemo uluma manda pilingí. Ulu peangama kinie ulu yu kanopa konopu silimoma kinie ulu sumbi nilime kinie manda pilingí.*

³ Pulu Yemone na we kondo kolopalie nando "Andoko yamboma nanga ungumu ningu si." nirimuna nane enendo nimbundu: "Ene yu mele mele molemele mele konopu siku imbi manie mele molopili molkolie 'Olio imbi ola mele molopili molemolo.' konopu naa leai."

nikiru.* Pulu Yemone ene kongono lupe lupe-manga pilipe konginjili lupe lupe sirimu akumane konopu lelko konjiku ene yu mele mele telemele tenge mele apureyo.

⁴ Olionga kangine kimbu ki mele angilimomane pali kongono lupe lupe telemele. Kini kongono lupe tepa, mongone lupe tepa, komuni lupe tepa, kangimunge melemane aku siku kongono lupe lupe telemele mele

⁵ aku sipu olio yambo aisili molemolo nakolo olio Kirasinge yamboma molemolomanga olio kangi telumu mele molopo kangi telumunge kimbu ki melema mele molemolo.*

⁶ Pulu Yemone yuyu 'Olio yu mele mele kongono lupe lupe teamili.' nimbe, pilipe konginjilime lupe lupe moke tepa silimo kanu kongonoma teamili. Ungu nimbe silimunge pilipe konginjilimu simu liemo Pulu Yemone ungu umbu tonjilimoma pilimolo mele yamboma unguma nimbu siemili. Kanu yambomanga te Pulu Yemo, 'Sike lipe taponjilimo.' nimbe, aili tepa tondolo mundupe pilimo yambomone ungu aisili tondolo mundupe nimbe sipili. Molo te Pulu Yemo kanga tepa mele mindi pilimomone kanga tepa nimbe sipili.

⁷ Yambo lipe taponjili pilipe konginjilimu silimo liemo yamboma lipe taponjipili. Ungu mane sili pilipe konginjilimu silimo liemo akumu limo yambomone ungu mane sipili.

⁸ 'Umbunimene yamboma topa manie naa mundupili. Konopu tondolo pupili molangi.' nilimo pilipe konginjilimu pelemo yambomone aku sipe nipili. Yambo lupema lipe taponjimbendo

kou mone silimo yambomone konopu talo tepa naa lepa toyo topa kou mone sipili. Yambo lupe-manga kongono nokolemo yambomone nokopa konjipili. Yambo mindili nolemelema kondo kolopa lipe taponjilimo yambomone konopu sipe lipe taponjipili.*

⁹ Yambo lupema, paa sike konopu monjiku konjeyo. Ulu pulu kerime kanoko kerikanoko munduku kelko, ulu pulu peangama mindi konopu monjiku tondolo munduku teko molangi.*

¹⁰ Enenga angenali konopu monjilimele mele Kirasinge yamboma anju yando konopu monjeyo.* Enenga yambo mare molko konjingí ene molko kenjingí kinie konopu aisili naa lelko konopu peanga pepili yambo lupema kapi ningu molayo.

¹¹ Ulu peangama tengendo siye naa kolko enge ningu teko, 'Yambomane olio Pulu Yemonga Minimu pea molemolo kanangi.' ningu 'Yu olio ambolopa molopili.' ningu molayo. Ailimunge kongono tondolo munduku tenjeyo.

¹² 'Pe molopo konjimulú.' ningu pilku konopu sieyo. Mindili singí kinie mumindili naa kolko taka lelko molayo. Alieli Pulu Yemo kinie ungu ningu molayo.

¹³ Pulu Yemonga yambo mare mele molo tolemoma liku taponjiku mele mare siengi. Yambo kolea suluna yambo mare ponenge lelko onge kinie liku taponjiku pea peangi.

¹⁴ Yambo marene ene teko kenjingíme 'Pulu Yemone ene tepa konjipe lipe taponjipili.' ningu yu mawa teangi. Sike Pulu Yemo mawa tenjikulie

‘Kanu yamboma tepa konjipe lipé taponjipili’ niengi. ‘Ene ɽpundu topa, tepa kenjipili.’ ningu mawa naa teangi.

15 Yambo konopu singíme kinie ene konopu siku molangi. Yambo kola tengema kinie kola teko molangi.*

16 Yamboma kinie konopu teluna pupili uluma telu siku teko molangi. Ene kakara naa ningu ‘Yambo ailime molemolo, we yamboma kinie naa andopo molomolo.’ naa ningu, yambo imbi naa mololime kinie konopu siku teluna tapu toko molangi. ‘Na imbi paa ola molemo. Na paa pilipe konginjili pelemo yambomo molio.’ naa niengi.

17 Yambo marene ene teko kenjingí kinie enene anju teko naa kenjengi! Yambomane pali kanoko peanga kanolemele uluma mindi pilku teko molangi.

18 Opa teko mumindili kololi ulu akuma konopu liku munduku naa piliengi! Alieli ‘yamboma kinie pali taka lepo molamili.’ ningu konopu kimbu siku pilku molangi.*

19 Nanga pulu lemo yamboma yambo marene ene teko kenjingí kinie ene pundu naa tangi. ‘Pulu Yemone ene kinie mumindili kolomba.’ ningu siye kolangi. Aku sipe mele ɽPulu Yemonga, bokuna ungu te molemo, akumu i sipe:

‘Ailimuni nimbendo:

“Teko kenjilimelemonga pundu toli kongonomo nanga kongonomo mindi. Teko kenjilimelemonga

nane nanu pundu topo mindili simbu.” nilimo.*
aku sipe molemo kene ɽene eneno naa teangi,ɽ.

20 Aku siku paa naa tekolie „Pulu Yemonga bokuna nilimo mele teangi. Akumuni nimbendo,:

“Nunge opa toumu engelene kolomba kinie ga sieni.

‘No waka lekemo.’ nimbé kinie no kolko sieni.

Aku teni kinie*

nu kinie tepa kenjimbe ulu kanuma pilipelie

pipili kolomba.”**

„nilimo mele teangi.”

21 Ulu pulu kerimene ene topa manie naa mundupili. ‘Ulu pulu kerime topo manie mundemili.’ ningulie ulu pulu peangama teangi.

13

1 Yamboma pali gapomanone nilimo mele pilku liku molangi. Gapomano we naa molemo. Pulu Yemone ‘Kolea nokopili.’ nimbe mako tolemona molemomonga aku siku teko molangi. Koleamanga pali gapomano molemelema Pulu Yemone mako topa ‘molangi.’ nilimona molemelemonga aku siku enene nilimele mele pilku liku molangi.

2 Akumunge “Gapomanonga ungu naa pilimulú.” nilimele yambomane aku siku “Pulu Yemone ‘teangi.’ nimbe monjilimo yambomanga unguma naa pilimulú.” nilimele. Aku telemelemonga enenga kotemo wendo ombá.

3 Molko konjilimele yamboma nokoli yambomane teko naa kenjilimele. Teko kenjiku molemele yamboma mindi pipili kolangi. Gapomanone ene mindi tepa kenjimbe. ‘Nokoli yamboma olione pipili naa kolamili. Enene olio

teko naa kenjengi!' ningulie ulu peangama teko molayo. Aku tenge kinie gapomanone enene teko molemele mele kanopa kapi nimbé.

⁴ 'Yamboma molko konjengi.' nimbe Pulu Yemone 'Nanga kongono tenjilimu molopili.' nimbe gapomano lipe monjilimona gapomanone aku sipe temba. Nakolo gapomano we tondolo naa pelemo. Gapomanomone yambo kerime konopu keru panjipe mongo simbendo tondolomo pelemo kene enene teko kenjéngi liemo yu pipili kolayo. 'Teko kenjéngi yambomanga kote wendo ombá kinie nanga kote pilinjipili.' nimbe Pulu Yemone gapomano monjilimo.

⁵ Akumunge 'Yuni olio tepa kenjimbe kene yuni nimbé mele tepo molamili.' akumu manjiku ningu naa molangi. 'Olio konopu keru naa pepili, konopu wayongo sipu molamili.' ningu yuni nimbé mele teko molangila.

⁶ Enene aku siku ningu pilkulie, nokoli yambomane Pulu Yemonga kongono manjiku teko molemele kene kou takisi tangila.

⁷ Gapomanone ungu mane sipelie "Mele siei." nilimo melema siengi. Kou takisi limele yamboma kou takisi toko siengi. Mele limelemanga kou takisi pulimo mele toko siengila. Ene nokolemele yamboma kinie karaye naa teko ungu ningíme taka lelko pilku molangi. Yambo te imbi ola molemominga imbi ambolko ola linjengila.*

⁸ Ene anju yando yamboma kinie pundu anjikulie 'We pepa mindi naa pupe aku punduma welea pora nipili.' ningu nondoko pundu tangi. Ulu telu mindi tekolie "Pora naa nipili." niengi.

Akumu i sipe: Anju yando yambo ene eneno kinie konopu monjiku kondo kolko mololiku pangi. Aku tenge yamboma aku siku Pulu Yemonga ungu manema pali paa pilku liku tengena yamboma konopu monjiku siye naa kololiku pungí kinie paa papu.*

⁹ ɽPulu Yemonga ungu mane Mosisini yando nimbe sirimu pelemo, ungu manema i sipe:

“Ambo yema wa ulu kerinele naa teangi.

Yamboma toko naa konjengi.

Melema wa naa liengi.

Yambo lupemanga melema kanoko yama naa meangi.”*

kanumu. Aku ungu manema kinie ungu mane lupema pali kinie lipu tere lepo nimulundu

“Ene eneno yu mele mele konopu monjiku

kondo kolko nokolemele mele aku sikula

yamboma konopu monjiku nokoko molangi.”**

aku ungu mane pelemomo nilimolo.

¹⁰ Enene konopu monjilimele yamboma kondo kolkolie manda naa teko kenjingí.* Kanu kinie ɽPulu Yemonga, ungu manema pali pilku liku tengendo yamboma konopu monjiku kondo kolongé kinie aku siku paa sike ungu manema pali pilku liku tenge.**

¹¹ ‘Aku sipu uluma teamili.’ nambemuna nikiruye? Wale te omba pelemomonga aku sipu nikiru. Kanu walemo ene pilimele, akumu i sipe: Kinié ene uru pelemelema makilku ola molonge wale kanumu. ɽKirasini olionga nimbe tenjirimumu ou ‘Sike.’ nimbu, tondolo mundupu pilirimulu* kinie yuni yu molombana olio ‘yu pea molamili.’ nimbe kamu sukundu limbe

walemo nondopa naa ombá terimu, nakolo kanu walemo kinié nondopa wendo ombá tekemo kene ene uru pelemelema makilku ola molonge walemo koronga wendo omu.**

¹² Ipulueli pora nimbé tepa, kolea tangomba tekemo kene sumbulu tolemo kinie telemele ulu puluma mundupu kelepo,* pa teline** opa telemele melema lipu panjemili.***

¹³ Ulu kake telime kolea pa telemo kinie yamboma kanangi pipili naa temba uluma temolondo tondolo mundupu teamili. Maku topo no tondolo nombo kara pupu kekelepa naa tamili.* Wa ulu kerinele naa tepo, kanu uluma temolondo konopu lipu mundupu naa andamili. Irinele naa tepo, yambo lupemanga melema kinie kangine angilimo melema kinie ulu mare lupe lupe yambo marene telemele kinie kanopolie, yama naa membo ‘Nanga aku sipe lepiliya!’ molo ‘Na aku sipu teamboa!’ nimbu pilipulu konopu keru naa panjemili.**

¹⁴ Nakolo ,mulu wambale pakolemele mele ene aku siku, Aili Yesusi Kirasi ,konopu lemo mele aku sipu konopu leamili.’ ningu yu, liku pakokolie,* ou we konopumane** ulu kerime pilku waka kolemele mele ‘Waka naa kolamili’ ningu ‘Konopumane pilipulu waka kole-molo uluma teamili.’ naa nieyo.

14

¹ Yambo te ‘Kirasi yu sike’ nimbe pilimo nakolo yu tondolo mundupe naa pilimo yambo akumundu “Pea molamili oi.” ningu, yuni pilipe

ulu telemoma naa pilku apuruku yu kinie ungu aisili kerepali naa niengi.*

² Kirasinge yambo te 'langime pali nombó kinie uluri naa temba.' nimbe pilimo nakolo Kirasinge yambo te konopu tondolo naa pupili molopalie kongime pea pali mi lepa naa nomba, poniena olemo langime mindi nolemo.

³ Yambo te langime pali nolemo yambomone yambo kongime mi lepa naa nolemo yambomo 'Yu keru, na peanga.' konopu naa lepili. Yambo te kongime mi lepa naa nolemo yambomone yambo langime pali nolemo yambomo kanopa apurupelie 'Tepa kenjikimu.' naa nipili. Yambo langime pali nolemo kanu yambomo Pulu Yemone kanopa peanga kanopa 'nanga yambomo molemo.' nirimu kene aku naa teangi.

⁴ Nu nae konopu lelkolie yambo tenga* kende-mande yambomone ulu tembama kanoko 'Imu teko konjikinuu. Imu teko kenjikinuu.' ningu apurulinoye? Yunge ye aili nokolimuni mindi yunge* kongono telemoma kanopa 'Imu teko kenjikinuu. Imu teko konjikinuu.' nimbe apurumbe. Nakolo Ailimuni kanu yambomo 'Konopu tondolo pupili molopili.' nimbe lipe taponjimbemonga yu sike konopu tondolo pupili molomba.

⁵ Kirasinge yambo tene 'I walema we walema. I walemo Pulu Yemonga wale kakemo.' konopu lemo. Nakolo Kirasinge yambo tene walema apurou naa apurupe 'walema telu sipe' konopu lemo. Yambomane pali yu mele mele konopu lemele mele konopuni pilkulie 'Na aku sipu konopu lelio papu konopu lelio.' ningu tondolo

munduku piliengi!

⁶ Yambo tene 'I walemo peanga olandopa.*' nimbe pilimo yambomone 'Ailimuni kanopa peanga kanolemo mele teambo.' nimbe aku sipe nimbe pilimo. Yambo te langime naa apurupe walu nolemo yambomo 'Ailimuni kanopa peanga kanolemo mele teambo.' nimbe Pulu Yemondo "Ange." nimbelie langime nolemo. Yambo te langime mi lepa naa nolemo yambomo 'Ailimuni kanopa peanga kanolemo mele teambo.' nimbe aku sipe tepa Pulu Yemondo "Ange." nilimo.

⁷ Olio Kirasinge yambomanga tene konopuni pilipe 'Na nanu pilipulie i sipu tepo molambo.' manda pilipe naa nimbé. Yuyu pilipelie 'I sipu kolambo.' manda naa nimbéla.

⁸ Olio konde molopolie Ailimuni* kanopa peanga kanolemo uluma mindi tepo molamili. Molo kolomulu liemo 'Ailimuni 'Kolani.' nikimu walemo wendo okomona yunge imbi ola molopili kolambo.' niemili. We konde molomolo kinie kepe kolomolo kinie kepe olio Ailimunge yamboma molomolo.

⁹ Aku ulumunge ulu pulumu i sipe: Yu 'Yambo kololimenga kepe konde molemelemanga kepe Ailimu molambo.' nimbe Kirasi yu kolopalie kelepa konde molorumu.

¹⁰ Akumunge nuni nambemuna nunge angenane ulu telemoma 'Imu teko kenjikin. Imu teko konjikin.' ningu apurulinoye? Nunge angena nambemuna kanoko keru kanoko 'Yu yambo kerimu.' nilinoye? Pe olio pali Pulu Yemonga kotena angilimulúmunge kinié aku

teleno kapola naa telemo.

¹¹ Akumunge Pulu Yemonga bokuna ungu te molemo, akumu i sipe:

‘Ailimuni nimbendo:

“I konde molopo mindi pulio akumu paa sike mele

yamboma pali ongo nanga kumbikerena

koporongo langoko tamalu peko,

“Pulu Yemo yu sike molemo.” kerena ningí

akumu paa sikela.” nikimu.*

nimbe molemo.**

¹² Akumunge olio yu mele mele olionga ulu tele-molomanga puluma pali sike Pulu Yemo nimbu simulú.*

¹³ Akumunge olione anju yando yambomane ulu telemelema apurupu kanopo keru kanole-molo mele mundupu keeamili. Ulu te lupe i sipu teamili: Nunge angena ‘manie pumbe molo ulu pulu kerime temba ulu te paa naa teambo.’ ningu* pilku molangi.

¹⁴ Na „Pollo„, Aili Yesusi pea konopu teluna pupili molembolo yemo molopolie* ‘Mele-manga pali melte** yuyu Pulu Yemone kanopa kalaro molemo’ nimbe naa kanolemo.’ nimbu tondolo mundupu pilkiru. ‘Nakolo yambo tene melte ‘kalaro molemo’ konopu lemo liemo sike kanu melemo kanu yambomone aku sipe konopu lemomonga aku melemo kanopa ulu te temba kinie tepa kenjimbe.’ nimbu pilkiru.

¹⁵ Nuni langi te noleno kinie angenane kanopalie yunge konopuna umbuni pelemo liemo nuni yu konopu naa monjikulie aku siku teleno. Kirasi yunge nimbe kolo wangopa

kolonjirimu angena akumu nu langi nolenona kanopalie Kirasi mundupe kelepa kamu ulsu pupe molopa kenjimbe liemo aku langimu naa nou.

16 Nuni ulu pilku peanga pilku telenomo yambomane kanokolie nunge bulkundu ninjiku 'Tepa kenjikimu.' ningi kinie kapola naa temba kene nu teni uluma mimi siku pilku teko molani.

17 Pulu Yemo ye nomi kingi molopa, 'Kirasinge yamboma, nokopalie*' langi kinie no kinie nolemele aku melemanga yu kanopalie ungu te naa nilimo. Yu ye nomi kingi molopa nokopalie ulu sumbi nilime kinie, taka lepa mololi uluma kinie, konopu sili uluma kinie, Mini Kake Telimuni silimo aku uluma mindi 'tenge kinie kanopo peanga kanombo.' nimbe pilipe molemo.

18 Yambomane Kirasinge kongono pilku tenjingindu aku uluma telemele yamboma Pulu Yemone kanopa peanga kanolemo, we yambomane kanoko 'teko konjikimili' ningu kanolemele.

19 Akumunge olione yamboma taka lelko konopu teluna mindi pupili molonge uluma kinie, olionga angenupilime Kirasinge unguma pilku liku teko molongendo konopu olandopa tondolo pupili molonge uluma kinie, paa tondolo mundupu teamili.*

20 Langi te nonimunge Pulu Yemonga kongonomo kamu toko manie munduni kinie paa kapola naa temba kene aku paa naa teani. Sike langime pali kalaro te naa molopa uluri naa telemo nakolo langi te noni kinie yambo

tene kanopalie yu konopu talo pembamonga Kirasinge yambo molopa temba mele pilipe sundupe tepa kenjimbe liemo aku tenimu kapola naa temba.

²¹ Nuni kongi te molo no waene te noni molo ulu te lupe teni kinie angenane kanopalie yu konopu talo pembamonga Kirasinge yambo molopa temba mele pilipe sundupe tepa kenjimbe liemo altoko aku siku naa teni kinie papu.

²² Nunu aku melema kanoko konopuni pilino mele akumu nu kinie Pulu Yemo kinie eltenga kongonomo. Yambo tene melte kanopa 'I melemo peanga.' konopu lepalie yunge konopuni pilipe 'Tepo kenjikiru.' nimbe ungu te naa pilimu liemo yu konopu sipili.

²³ Nakolo yambo tene langi te kanopa 'I langimu kalaro molemonje. Nombó kinie kapola naa tembanje.' nimbe pilipelie nomu liemo tepa kenjilimo. 'Pulu Yemone kanopa peanga kanolemo ulu te tekero.' nimbe tondolo mundupe naa pilimomonga nomu liemo sike tepa kenjilimo. Olione 'Pulu Yemone kanopa peanga kanolemo uluma telemolo.' nimbu tondolo mundupu naa pilimolo uluma telemolo kinie aku sipu ulu pulu kerime telemolo.

15

¹ Olio ₁ 'Yesusi sike' nimbu, tondolo mundupu pilipu siye naa kolemololo yambomane konopu tondolo naa pulimo yamboma 'Yesusi ambolko konjengi.' nimbu enenga umbunime pea menjipu, olio oliolio konopu sipu molomolo uluma mindi naa teamili.*

2 Olio yu mele mele ‘Kirasinge yamboma ‘Kirasi yu sike.’ ningu tondolo munduku pilimele mele siye naa kolko yu tondolo munduku ambolangi.’ nimbu ene lipu taponjimulundu kanoko peanga kanolemele uluma teamili.

3 Olio pilimolo, Kirasi kepe yu yuyu ‘konopu sipu molombo uluma teambo.’ naa nirimu kanumu.* Yuni pilipe terimu mele Pulu Yemonga bokuna molemo mele i sipe: ‘Pulu Yemone “Mana pui.” nimbe lipe mundumbe ye Kirasimuni pe omba temba mele Depisini ou pilipelie nimbendo:’

“Yambomane nu** ungu taka tonjiku marake tengi

akumu na pea tengila.”

‘nirimu.’***

4 Ou ‘Pulu Yemonga’ bokuna imbi toringi aku ungumane pali olio mane simbendo molemo.* ‘Olionga konopu tondolo pupili siye naa kolopo Kirasi ambolopolie ‘Pulu Yemone olio lipe taponjimbe walemo sike ombá.’ nimbu tondolo mundupu pilipu nokopo molamili.’ nimbe Pulu Yemone ‘Aku unguma piliengi kene bokuna tangi.’ nirimuna toringi molemo.

5 ‘Konopu tondolo pupili siye naa kolko Kirasi ambolangi.’ nilimo Pulu Yemone ‘Ene Kirasi Yesusi tepa molemo mele manda lelko teko molemele yamboma anju yando konopu teluna pupili kapola kapola molangi.’ nipili.

6 ‘Ene pali konopu teluna pupili molkolie olionga Aili Yesusi Kirasinge Lapa Pulu Yemonga imbi ambolko ola linjengi.’ nimbe ‘aku siku molangi.’ nirimu.

⁷ Pe kinié ene Kirasinge yamboma molemele kene 'Pulu Yemonga imbi ola molopili.' ningu Kirasini enendo "Pea tapu topo molamili wai." nirimu mele aku siku enene enenga yamboma anju yando "Pea tapu topo molamili wai." nieyo.

⁸⁻⁹ Nane ene ,Romo yamboma, nimbu sikiru: Kirasini 'Pulu Yemone 'sike nilimo' ningu piliengi!' nimbe, 'Pulu Yemone anda kolepalindu wendo ombá mele nimbe panjirimu mele paa sike wendo okomo piliengi!' nimbe, 'Juda yambo naa molemele yambomane Pulu Yemo kondo kolopa lipe taponjilimunge Pulu Yemo yunge imbi ambolko ola linjengi.' nimbe, Kirasi yu Juda yambomanga kendemande yemo omba molorumu. Juda yambo molemele yambomando ungu te aku sipe mele Pulu Yemonga bokuna toringi molemo kanumu. Akumu i sipe:

'Isirele* yambomanga talapena naa molemele yamboma molongena nane nu kapi nimbu, konana nimbu nunge imbi ambolopo ola linjimbú.'**
nimbe molemo kanumu.

¹⁰ Ungu te lupe nimbe molemola. Akumu i sipe: 'Isirele yambomanga talapena naa molemele yamboma,

ene Pulu Yemonga ,Isirele, yamboma kinie pea konopu siku molangi.'*

nimbe molemo.

¹¹ Ungu te lupe i sipela:

'Isirele yambo naa mololi yamboma,

Ailimu kapi niengi.

Yambomane pali yu kapi ningu konana nieyo.*
nimbe molemo.

¹² Pulu Yemone ungu umbu tonjirimuma pilipe yamboma nimbe sirimu ye te Aisayane ungu te pea nimbendo:

“Jesini kalopa limbe yemo ombá.*

Yu omba Isirele talapena naa molemele yambomanga ye nomi kingimu molopa ene nokomba.

Enene ‘Yu olio lipe taponjimbe.’ ningu pilku nokoko molonge.”**
nirimu.

¹³ Mini Kake Telimunge tondolomone ene Pulu Yemo “Tembo.” nimbe panjirimu mele ‘Sike aku temba.’ ningu tondolo munduku pilimele mele ‘Pe siye naa kolko ‘Sike.’ ningu tondolo munduku paa pilku mololiku mindi pangí.’ nimbe, ene ‘Sike’ ningu tondolo munduku pilimelemonga pulumu Pulu Yemo yuni ene ‘Sike’ ningu tondolo munduku pilimele kanu ulumuni ‘Ene konopu aili teko siku konopu pe nipili molangi.’ nipili.

¹⁴ Nanga angokeme, ‘Ene sike ulu peangama mindi alieli teko molko, unguma pali sike pilku konjiku, anju yando manda mane singí tondolomo sike ene kinie pelemo.’ nimbu tondolo mundupu pilio.

¹⁵ Ungu mare ‘Ene altoko piliengi!’ nimbu na pipili naa kolopo tondolo mundupu pepá tondu. ‘Na kongono paa peanga te siembo.’ nimbe Pulu Yemone

¹⁶ na mako topa ‘ ‘Kirasi Yesusinge kongono tenjembo.’ ningu Juda yambo naa molemele yamboma liku taponjeni.’ nirimumunge aku tendu. ‘Yambo lupema Pulu Yemo popo toko

kalko silimele kanopa peanga kanolemo melema mele molko, Mini Kake Telimuni 'Ene Pulu Yemonga yambo manjiku molko, yambo kake telime molangi.' nipili.' nimbe Pulu Yemone na 'Yambomanga popo tonjili yemo molko yamboma temane peangamo toko siliku andani.' nimbe na mako torumumunge aku sipu ene ungu mare tondolo mundupu nimbu sipu pepá tondu.

¹⁷ Akumunge na Kirasi Yesusi kinie pea tapu topo kongono telembolomonga Pulu Yemonga kongonomo tenjiliomonga na 'Papu telio.' nimbu pilipu konopu silio.

¹⁸ Nane ungu te lupe paa naa nimbu simbu. Kirasini na lipe taponjilimona nane ungumu nimbu sipu ulu ,tondolo, mare teliomonga yambo lupema Pulu Yemonga unguma pilku liku telemele aulkemo akisinjindu ulu akuma mindi nimbu simbu.

¹⁹ Mini Kake Telimuni na tondolo sirimumunge nane ulu tondolo mare terinduna* kanokolie yambo lupema aku teringi. Aku kongono tembondo Kirasinge temane peangamo pali kolea aili Jerusalleme pulu monjipu topo sipulie koleamanga pali topo silipu pupu kolea Illirikame poropinji topo sipu pora sirindu.

²⁰ Ou kepe kinié yandopa yandopa kepe, 'Kirasinge imbimu naa pilimele koleamanga yunge temane peangamo 'paa piliengi!' nimbu andopo topo siembo.' nimbu pilio. ' 'Ye tene ulke ponga ou polorumuna ola ulke naa takambo.' nimbu aku sipu teambo.' nimbu pilio.

²¹ ,Nane 'Teambo.' konopu lelio mele, bokuna

ungu te molemo, akumu i sipe:
 ‘Yambo ou yunge temanemo
 naa toko siringi yambomane yu kanonge.
 Ungumu naa piliringi yambomane
 aku ungumunge ungu pulumu pilingi.’*
 nimbe molemo. ‘Aku sipe mele nane ‘ungu
 naa piliringi yamboma nimbu siembo.’ konopu
 lelio.’

²² Aku nimbu pilipu aku kongonomo ou ya tepo
 molio kongonomone ene Romo yamboma ombo
 kanombo aulkemo wale aisili pipi silimo.

²³ Nakolo kinié i koleamanga na kongono
 tembo mare naa lemo, nane ponie aisili ‘Ene
 ombo kanamboa!’ konopu lepo molorundu,
 akumunge

²⁴ ‘na kolea Sipéne pumbundu ou ene ombo
 kanopolie pumbu.’ konopu lekeru. ‘Na ene
 kinie konopu sipu pea tapu topo molomolo kinie
 pe na liku taponjiku kolea Sipéne mundupangi.’
 nimbulie ‘Aku sipu tembo.’ konopu lepo molio.

²⁵ Kinié aku telka nakolo isili ou Pulu Yemonga
 yambo* Jerusalleme molemelema pupu lipu
 taponjipukuru.

²⁶ ‘Kirasinge yambo,’ kolea Masedonia kinie
 Akaya poropinjitolonga moloringi yambomane
 Pulu Yemonga yambo Jerusalleme moloringi-
 menga yambo koropama liku taponjingíndu kou
 mone toyo toko liku maku toringi ‘kou monema
 simbu pukuru.’*

²⁷ Eneo pilkulie ‘Aku teamili.’ ningu toyo
 toko siringi nakolo pundu mele toringila. Yam-
 bomanga minime lipe taponjilimo melema ou
 Juda yamboma kinie perimu aku Pulu Yemonga

mele peangama yambo lupema kinie naa perimu akuma siringi akumunge yambo lupemane pundu mele tongendo kangikundu lipe taponjimbe melema Juda yamboma sikimili papu tekemele.

²⁸ Akumunge na i kongonomo tepo pora simbundu ou Jerusalleme pupu, kolea Akaya kinie Masedonia poropinjitolo yambomane liku maku toko na siringi, kou monema yamboma sinji pupulie nimumuni, pe kolea Sipéne pumbundu ou kolea aili Romo ombo ene kanombo.

²⁹ Na pilkiru, ombó kinie Kirasini ene tepa konjimbe ulu paa aisili na membo ombó.*

³⁰ Angokeme, nane enendo tondolo mundupulie nimbundu: “Na ‘Lipu taponjemili.’ ningu na kinie mindili siku Pulu Yemo nanga ningu mawa tenjiku molangi.” nikiru. ‘Aili Yesusi Kirasi* sike.’ nimbu tondolo mundupu pilimolomonga kepe, Mini Kake Telimuni olio anju yando konopu monjilimolo ulumu silimomonga kepe, akutolonga ‘aku tenjengi.’ nimbu mawa tekero.

³¹ Pulu Yemondo nanga ningu mawa tenjikulie, ‘Kolea Judia disiriki* Kirasinge temanemo naa pilku liringi yambomane na teko kenjiku mindili naa siengi. Nane Pulu Yemonga yambo Jerusalleme molemelema lipu taponjimbu kinie kanoko peanga kanangi.’ niyeo.

³² ‘Na Pulu Yemone ‘Kapola, pui.’ nimu liemo ene molemelena na konopu silipu ombo ene kinie pea wale mare tapu topo molomolomonga altopa konopu enge nipili.’ ningu aku siku Pulu Yemo mawa tenjeyo.

33 'Olio konopu pe nipili taka lelko molangi.' nilimo Pulu Yemo ene kinie pali molopili. Sike aku tepili.

16

1 Olionga kemulu ambo Pimbi, yu Sengiria taono Kirasinge yambo talapemo* lipe taponjili kongono te tenjilimo ambomo, yu ombá kinie kanoko peanga kanoko

2 yu Ailimunge ambo te kene ningu "Molamili oi." ninjengi. 'Ene Pulu Yemonga yamboma* molkolie aku siku teko, yuni ,Pulu Yemonga, yambo aisili tondolo mundupe lipe taponjipe, na kepe lipe taponjirimu kene yu umbuni te pemu liemo liku taponjengi.' nimbu mawa tekero.

3 Na kinie pea Kirasi Yesusinge kongono terimulu ambo Pirisilla kinie ye Akuwilla kinie* "Manda molemele?" ninjengi.

4 'Elte toko konjingí kinie uluri molo.' ningulu na liku taponjiringili. Na liku taponjiringilimunge nanu mindi "Ange." naa nikiru; Juda yamboma naa molemele yambo lupe kolea lupe lupe Kirasinge yambo talapemanga yambomane kepe "Ange." nilimelela.

5 Kirasinge yambo mare eltenga ulkena maku tolemele yamboma "Manda molemele?" ninjengila.

Nanga paa konopu monjilio pulu lemo ye Epainetasi, yu kolea Esia poropinji sukundu koleamanga pali pulu pulu Kirasinge yemo molorumu yemo, yu "Manda molenoye?" ninjengi.

6 Enenga kongono tondolo mundupe tenjirimu ambo Maria “Manda molenoye?” ninjengi.

7 Nanga ƵJuda, ye Andoronikasi kinie Juniasitolo, na kinie pea ka ulkena perimulu, aku yetolo “Manda molembeleye?” ninjengi. Yesusini “Nanga kongonomo tenjipai.” nimbe lipe mundurumu yemane pali* aku yetolo ‘Teko konjilimbele ye peangatolo.’ nilimele. Na Kirasinge yemo ou naa molambo elte Kirasinge yetolo moloringili.

8 Yu Ailimunge yemo molemomonga yu konopu monjilio ye Ambilliatasi “Manda molenoye?” ninjengi.

9 Olio Kirasinge kongono pea telemolo ye Up-anasi kinie nanga pulu lemo konopu monjilio ye Sitakisi kinie “Manda molembeleye?” ninjengi.

10 Apellesi, Kirasinge yemo molorumumunge mindili norumu nakolo Kirasi mundupe naa kelepā tondolo mundupe ambolorumumunge yu kanoko kapi nilimele, aku yemo “Manda molenoye?” ninjengi.

Aritopullasinge ulkena pelemele yamboma “Manda molemeleye?” ninjengi.

11 Nanga ƵJuda, ye Erotiane “Manda molenoye?” ninjengi.

Nasisasinge ulkena pelemele yambomanga mare Ailimunge yambo molemelema “Manda molemeleye?” ninjengi.

12 Ailimunge kongono tondolo munduku tenjiringili ambo Tiripina kinie Tiriposatolo “Manda molembeleye?” ninjengi.

Nanga konopu monjilio pulu lemo ambo Pesis, Ailimunge kongono tondolo mundupe tenjilimo ambo tela, akumu “Manda molenoye?” ninjengi.

¹³ Ailimuni ‘Nanga yemo molopili.’ nimbe mako torumu ye Rupasi* kinie yunge anumu kinie “Manda molemeleye?” ninjengi. Kanu ambomone nanga anumu mele molopa na nokolemola.

¹⁴ Asinikiritasi, Pellekono, Emesi, Patoropasi, Emasi keme, enenga angenupili ene kinie pea molemele yema kinie “Ene manda molemeleye?” ninjengi.

¹⁵ Pillolokasi keme Jullia* keme Nerusi keme yunge kemulu keme Ollimipasi keme Pulu Yemonga yambo** ene kinie pea molemele yamboma pali “Manda molemeleye?” ninjengi.

¹⁶ ‘Olio pali Kirasinge yamboma’ ningu anju yando yamboma kangulku* “Manda molemeleye?” niengi.

Kirasinge yambo talapemane pali “Ene manda molemeleye?” ningu mundukumili.

¹⁷ ‘Ungu te kamu niembo.’ Angokeme, nane ene tondolo mundupulie nimbundu: Yambo marene Kirasinge yambo talapemo sungu siku, ou mane siringi pilku liringi unguma ‘naa piliengi!’ ningu ungu lupe lupema ningu silimelemonga Kirasinge yamboma pilkulie, Kirasinge ungumu ou pilimele mele kelko pilku sunduku teko kenjingi kene* kanu yamboma kanoko konjiku molai. Aku yamboma kinie nondoko teluna tapu toko naa molangi.

¹⁸ Kanu yambomane olionga Aili Kirasinge kongonomo naa tenjilimele kene ene kinie teluna

naa molangi. Enenga kangikundu uluma mindi konopu monjiku telemele.* Yambomane ‘ ‘Ene sike nikimili.’ ningu piliengi!’ ningu kolo toko ‘ungu peanga mare nikimulu’ ningu kondi tolemele aku unguma Kirasinge yambo marene ‘I ungumu sike ungumu. I ungumu kolo.’ ningu naa apuruku konjiku we walu pilku limele yamboma ningu embambo silimele.

19 Enene ıAili Kirasingeı unguma pilku liku ambolko konjilimele mele yambomane pali pilimelemonga na ene kinie aili tepo konopu sipu molio, nakolo ‘Ene ulu peangama paa pilku konjengi. Ulu kerime pilku tenge aulke te paa naa lepili.’ konopu lekeru.

20 ‘Nanga yamboma konopu pe nipili taka lelko molangi.’ nilimo Pulu Yemone nondopa mele ‘ıEne Romo Kirasinge yambomane kurumanga nomiı Setene kimbuni kambiliengi.’ nimbé.*

Olionga Aili Yesusini ene we kondo kolopa molopili molangi.

21 Na pea kongono tapu topo telembolo ye Timotini* “Ene manda molemeleye?” nimbe nimbe mundukumu. Nanga ıJudaı** ye LLusiasi keme*** Jesono keme**** Sosipate keme aku-mané kepe “Ene manda molemeleye?” ningu ningu mundukumilila.

22 ıNa Tetiasi, Pollone nikimu mele pilipu i pepámo tonjikiru yemone Ailimunge yemola molopolie “Ene manda molemeleye?” nimbu nimbu mundukuru.ı

23 Na Pollo kinie Kirasinge yambo talape ya molemelema kinie yunge ulkena ‘pea peamili

wai.' nimbe nokolemo ye Gayasini* "Ene manda molemeleye?" nimbe nimbe mundukumu.

Ya kolea aili Korini kou mone kinie kolea-monga kongonoma kinie nokolemo ye Erasitasi kinie** olionga angenu Kuwatasi kinie eltene "Ene manda molemeleye?" ningulu ningu mundukumbili.

24 (Olionga Aili Yesusi Kirasini ene pali we kondo kolopa molopili molangi. Sike aku sipe tepili.)*

25-27 „Kinié olione Pulu Yemonga imbi alieli lipu ola mundunjemili. Na temane peangamo topo siliomone kinie, Yesusi Kirasindu nimbu silimolomone kinie, Pulu Yemone ene konopu manda tondolo mundunjimbe. I temane peangamo ou lopi tepa perimu ungumu.* Yu ponie paa aisili Pulu Yemone ou nimbe para naa sirimu nakolo pe kinié mele 'Mona lepa olio piliengi!' nimbelle nimbe para sikimu.* Molopa Mindi Puli Pulu Yemone 'Ma koleana yambo talapemane pali 'I temanemo yu sike ungumu.' ningu tondolo munduku pilku kanu ungumu pilku liku tenge panjiku teangi.' nimbe yuni ungu umbu tonjirimuma pilku yamboma ningu siringi yemando "Mona lepili ningu para siei." nirimu. Kanu kinie kanu ungu ningu siringi yemane 'Yamboma paa piliengi!' ningu enenga bokumanga sukundu kanu temane peangamo wendo ombá mele ningu siku boku toringi nimbe pelemo. Yesusi Kirasini olionga nimbe tenjirimumunge Pulu Ye yu manjipe pilipe konginjili pelemo yemo, yunge imbi kamu ola molopa mindi pupili. Sike aku sipe tepili.

ROMO 16:25-27

ci

ROMO 16:25-27

„Aku pea nikiru.”

PULU YEMONGA UNGU KONDEMO
The New Testament in the No Penge Dialect of the
Umbu-Ungu Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Umbu-Ungu No Penge
long Niugini

copyright © 1995 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Umbu-Ungu No Penge (Umbu-Ungu)

Dialect: No Penge

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-01-20

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

d72fc3f0-db59-5dba-99c3-8bd2a84ed896